תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי דמאי

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-דמאי/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 7
הלכה ג 11
הלכה ד 15
פרק ב 21
הלכה א 21
הלכה ה 26
פרק ג 26
הלכה א 26
הלכה ד 34
פרק ד 43
הלכה ב 43
הלכה ג 43
פרק ה 45
הלכה א 45
הלכה ב 45
הלכה ה 46
הלכה ח 47
פרק ז 53
הלכה ד 53
הלכה ה 56

פרק א

הלכה א

נכנס לעיר שרובה ישראל ד"ה פטורי' בין דמאי בין ודאי כו' מחלוקת ר"י ורשב"ל ע"פ מה שמבואר בדברינו בפנים בע"ה ע"פ יסודות הללו יש להבין היטב פי' המשניות להרמב"ם ז"ל דהק' עליו בגליון הש"ס על מה דנתן הטעם דמשנתינו הוא משום רוב הפקר כר"י ומטעם ס"ס א"כ הרכיב ב' ענינים דאם רוב הפקר א"כ אפילו ודאי פטורין ועוד הא הרמב"ם ז"ל בפי"א ממעשר הלי"ג ס"ל דלא מהני ס"ס בדמאי עיי"ש בכ"מ ז"ל עכ"ל הגליון ועיי' דמאריך בזה ועוד קשה אליבא מאן אזיל פירושו דבפי' המשניות אם אליבא דר"י א"כ פטור אף בודאי וע"כ דאליבא דרשב"ל. א"כ טעמו דרשב"ל היא במס' בררות משום דלא חשוד ע"ה עלה משום דלא חשיב אצלו. ולא משום רוב הפקר דאי ס"ל ג"כ דהוי רוב הפקר כר"י א"כ פשיטא דאף בודאי פטור דלית מאן דפליג דברוב הפקר פטור מן הודאי דפשיטא דהולכים בכ"מ אחר רובא וכן מפורש במס' מכשירין לענין מעשר גופי' ומצאתי בס' משנה ראשונה ובתוס' חדשים דה"ק כן והנה בענין ס"ס בדמאי מבואר בסוגיא דידן בפירוש באם הי' לו חזקת חיוב לא מהני. ס"ס בס' ר"מ לא מהני. ולא אמרינן ס"ס אף דלכאורה מוכח מסוגית הש"ס בבבלי דאמרינן ס"ס בדמאי והוא דגרסינן במס' ביצה דף ל"ה אר"י מקח וחצר ושבת אינן קובעי' בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומתחלה מביא חצר ושבת ואח"כ מקח דתניא הלוקח תאנים מע"ה במקום שרוב ב"א דורסין אוכל מהן עראי ומתקן דמאי ומסיק בגמרא ש"מ תלת ש"מ מקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וש"מ רוב ע"ה מעשרי' הן וש"מ מעשרין דמאי מע"ה אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו ולכאורה קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל למה לא קאמר ש"מ ד' ש"מ דתרומה אינו קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו דהא מדאינו מתקן ודאי אלא דמאי ולמה לא מפריש תרומה הא קודם גמר מלאכה גם תרומה לא הפריש ואלא ע"כ כדפרש"י ז"ל דקסבר האי תנא יש שמעשרי' קודם גמר מלאכה ומדה הנוהגת היא ותלינן ביה לקולא עכ"ל ז"ל הרי דחשבינן ליה בחזקת שנתרמה א"כ קשה האיך אוכל מהן עראי משום דהוי קודם גמר מלאכה הא תרומה טובלת אלא ע"כ דתרומה אינה טובלת בדבר שלא נגמרה מלאכתו וא"כ ש"מ ד' אלא ע"כ דלפיכך אוכל מהן עראי משום דהוי ס"ס שמא לא תרם תרומה ואת"ל תרם שמא הפריש גם מעשר ומוכח דמהני ס"ס בדמאי. אך ע"פ דמבואר בדברינו הסוגיא הזאת דכשהרוב מסעיא לפטור מהני ס"ס בדמאי שפיר ניחא דהנה לכאורה קשה מאד פירוש הגמ' שם דגרסינן שם ש"מ רוב ע"ה מעשרין הן וצ"ב גדול מנין לנו שרוב ע"ה מעשרין הן. אימא משום מחעמ"ח והוי באמת

ספק השקול וזה פלא גדולה מנין להגמ' להוכיח מהאי ברייתא דרוב ע"ה מעשרי' הן יותר מכל מס' דמאי ובכ"מ ששונה דמאי יש לן הספק הזה אם באמת חששו חכמים משום ס' השקול או דרוב ע"ה מעשרים הן ומה מצא הגמ' בברייתא הזאת יותר מבכל התורה כולה להוכיח מכאן דרוב ע"ה מעשרי' הן ולא מצינו ביאור מספיק לזה וחפשתי ומצאתי שעמד בעל הרש"ש ז"ל ע"ז אבל לא ביאר יפה. ונראה לפענ"ד דמבואר היטב בפרש"י ז"ל דכתב וז"ל ז"ל שם דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומדה הנוהגת היא ותלינן בי' לקולא עכ"ל ז"ל פי' לדבריו ז"ל דלעולם רוב אין מעשרין קודם גמר מלאכה אך מיעוט המצוי ותלינן לקולא כיון דיש ב"א שמעשרי' קודם גמר מלאכה אף דהוי רק מיעוט אך דמדה הנוהגת היא כלומר דהוי מיעוט המצוי תלינן לקולא וקסבר האי תנא דבר חדש בתרומת תאנים דרבנן כיון דהוי מדרבנן תלינן לקולא אפילו במיעוט המצוי. וע"כ מוכיח מכאן הגמ' דש"מ דרוב ע"ה מעשרין הן כדפרש"י ז"ל דאזלינן לקולא מדמעשרין דמאי וחומרא בעלמא הוא דאחמיר רבנן לאפרושי שאר מעשרות מספיקא פי' דאי ס"ד דדמאי היא לאו חומרא בעלמא אלא מצד הדין דהוי באמת ס' השקול אם הופרשו או לא א"כ להאי תנא דמיקל כ"כ בתרומה דתלינן לקולא אפילו במיעוט המצוי א"כ במעשר דהוי מחעמ"ח ספק גמור אם עשרן או לא. כ"ש דהוי לן למתלי לקולא אלא ע"כ דדמאי הוא לאו משום דחששו חכמים באמת שמא לא הפריש ז"א דהא בודאי הפריש דהא רוב ע"ה מעשרין הן ובכולה התורה קי"ל דאזלינן בתר רוב כי אחרי רבים להטות. ורק הכא חומרא בעלמא החמירו חכמים אפילו דאמת היא שהפריש ע"פ הדין מ"מ חומרא שהחמירו חכמים ולא מצד שספק הוא לחכמים וז"ב ועפ"ז שפיר ניחא כיון דלדברינו רוב העולם אינן מפרישין תרומה קודם גמר מלאכה ורק מיעוט המצוי א"כ לענין קביעת מעשר הרוב מסייעא להפטור דאז מהני אף בדמאי א"כ מותר לאכול עראי דהא לענין אם נקבע כלל למעשר הולכין אחר הרוב דלא הותרם עדיין תרומה קודם שנגמרה מלאכתן כמו דפירשנו לשיטת רש"י ז"ל דרוב אין תורמין קודם גמר מלאכה ומתורץ מאד הפי' המשניות להרמב"ם ז"ל דבפי' המשניות כתב מפני שהדברים הללו הם אילנות מדבריות ואינן נכנסין ברשות איש אחד ומעט מזעיר נוטעים אותן ורובן הפקר וכבר ביארנו שההפקר אינו מחויב במעשרות ונקבצו בהם ב' ספיקו' האחד אם הם הפקר או לאו ואם הן מן השמור אם הוציאו מהן המתנות או לאו והעיקר אשר בידינו דב' ספיקות להקל עכ"ל ז"ל ואחריו נמשך הרע"ב ז"ל. אבל לפי דברינו ניחא שפיר. דהנה לפי דברינו ר"י לחומרא ורשב"ל לקולא דר"י ס"ל דלא מהני אף בקלין אלא רוב הפקר ורשב"ל ס"ל דבקלין לא בעינן רוב הפקר אלא מכיון דאינו רוב נשמר ובע"כ גם

רשב"ל מודה לר"י דרוב מינין הללו בעולם באין מן ההפקר וע"כ אינו חשוב בעיני ע"ה ולא חשיד עליהון כדפרש"י ז"ל במס' ברכות לפיכך אפילו במקום דשומרי' אינו חייב רק דווקא כשרוב משמרין אבל אם אין הרוב משמרי' פטור אפילו באינו רוב הפקר וס"ל לרשב"ל דלא שנינו במתניתין אלא דמאי ולא ודאי משום דמתניתין לא מיירי ברוב הפקר דא"כ אף בודאי פטור ור"י ס"ל דמתניתין לא מיירי אלא במקום דרוב הפקר דאל"כ חייב אפילו בדמאי ואלא ע"כ מיירי ברוב הפקר וע"כ ממילא אפילו ודאי פטור וקפריך על רשב"ל דאוקי מתנית' דלא מיירי ברוב הפקר והתנינ' בברייתא אם היו נשמרי' חייבין אפילו בדמאי א"כ ע"כ מיירי מתנית' בהפקר כר"י ומשני רשב"ל דה"פ בברייתא אם הרוב משמרי' חייבין. ומתנית' לא מיירי ברוב משמרי' אבל לא ברוב הפקר גם כן דאפילו בדלא הוי רוב הפקר רק אין הרוב משמרי' נמי פטור מדמאי גבי קלין כיון דרוב מינין הללו בעולם הוי הפקר משום דאינו חשוב ע"כ אפילו במקום הזה דלא הוי רוב הפקר מכל מקום הרי הם הקלין ועם הארץ אינו מקפיד עליהן כל כך ועל כן לא הוי כמחצה על מחצה דמאי משום דהוי המיני' הללו קלין משום דרוב המיני' הללו בעולם באין מן ההפקר. ועל פי זה שפיר ניחא דהרמב"ם ז"ל פי' כרבי שמעון בן לקיש דמיקל דאפילו במקום דאינו רוב הפקר אלא כיון דלא הוי רוב נשמר ג"כ פטור מדמאי משום דהוי קלין דהא רוב מיני' הללו בעולם הוי הפקר ולשון הרמב"ם ז"ל רובן מן ההפקר קאי על רוב העולם דכתב אילנות מדבריות כו' ורובן הפקר הרי דקאי על רוב העולם וע"כ פטור מדמאי וחייב בודאי, אבל באם במקום הזה ג"כ לא נמצא משמרי' וכמו בכל העולם כולו פשיטא דפטור אפילו מודאי ג"כ וע"כ פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות וכמבואר בלשון הרע"ב ז"ל לפי שחזקתן באין מן ההפקר משום דלא חשיבי ואית בהו תרי ספיק' כו' עכ"ל ז"ל פי' דחזקתן בעולם כולו באין מן ההפקר משום דלא חשיבי וע"כ מכיון דלא הוי חשוב אצל ע"ה דהא בחזקת העולם כלו הוי הפקר ע"כ לא חשיבי אצלו ואינו חשוד עליהן אפילו במקום דלא הוי רוב הפקר אך דלא הוי רוב נשמר ולא הוי מחעמ"ת בקלין משום דהוי שפיר ס"ס ואמתי אמרינן מחעמ"ח דמאי ולא מהני ס"ס רק בדברים שאינן מן הקלי' אבל במינים הללו דהקלין דאין רוב העולם זורעין אותן אלא נתגדלין ביערות מאליהן שפיר אמרינן ס"ס שמת הוי הפקר ואפילו את"ל דלא הוי הפקר מ"מ שמא עישרן דלא חשיב כ"כ אצל ע"ה עד דרוב העולם מפקירי' אותו וזהו כונתו לפי' המשנה לפרש לשון המשנה בקלי' שבדמאי ולפי דברינו שפיר מפרש כרשב"ל דהא גם רשב"ל ס"ל דרוב מיני' הללו בעולם באין מן ההפקר דהא מפרש בברייתא אם היו נשמרין חייבין פי' אם הי' רוב משמרין משמע דבר"מ הוי הפקר וברוב משמרין מודה רשב"ל דחייב

בדמאי ג"כ ועיקר הפטור הוא באין הרוב נשמרין ואין הרוב מפקירין ובזה אמרינן הס"ס שמא הוי הפקר ואפילו משומר שמא הפריש ע"ה דבקלין אמרינן הספק שמא עישר' ולא משום דבקלין אמרינן דבודאי הפריש ז"א אלא דבמחעמ"ח בקלין אמרינן הס"ס שמא עישרן ולפיכך מוקי במחעמ"ח בירושלמי כדאוקי ר"ז במחעמ"ח לא סוף דבר הקלין שבדמאי וכמבואר בדברינו ומוכח דהיתרא דקלי' היא דבקלי' אמרינן גבי מחעמ"ת הספק שמא עישרן והוי ספק ספיקא וכל עיקר דנקראין מינין הללו קלין משום דרוב גידולם הוי במקום הפקר וע"כ במקום שאין הרוב משמרין ואין רובן מפקירין במחעמ"ח הזה אמרינן הס"ס שמא עישרן וע"כ צריך הפי' המשניות להרמב"ם ז"ל לפרש הקלין מפני שרובן הוי גידולן בהפקר דזהו כל עיקר דהוי קלין וע"כ בשביל זה במקום שהרוב אינו משמר ואינו מפקיר אלא מחעמ"ח מותר בקלין מטעם ס"ס ונמצא מתורץ קושית הגליון הש"ס דלמה הרכיב רוב וגם היאך מהני ס"ס בדמאי אבל לדברינו ניחא שפיר דב' הקושיות מתורצת חדא עם חבירתה דכיון דהוי המינין הללו הפקר ברוב העולם לפיכך הוי קלין דמהני להם הס"ס ודוק כי זה ברור הוא בע"ה:

הלכה ב

תמן תנינן תרומת מעשר של דמאי ר' זעירא בשם רבנן תמן תנינן תרומת מעשר של דמאי ברם הכא מע"ש של דמאי אמר ר' אימי אין המשנה הזאת יוצאת ידי תרומת מעשר של דמאי מאי כדין תמן ר"מ ברם הכא רבנן וזהו כתירוץ הבבלי וזהו סוגית הבבלי במס' ב"מ דף נ"ה ע"ב אמר רבא קשיא לר"א תרומות מעשר של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה אמר ר"נ אמר שמואל ה"מ ר"מ היא דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא המביא גט ממדנה"י ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה וכו' ע"כ לשון הש"ס ובמסקנת הסוגיא רבא אמר שמואל שפיר קמשני לי' והרמב"ם ז"ל פסק כמתניתין דהאוכל תרומת מעשר של דמאי מוסיף עליו חומש וקשה הא בגמ' מוקי מתניתין כר"מ דהמביא גט והרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דאין הולד. ממזר ממילא האוכל תרומת מעשר של דמאי צריך להיות פטור מן החומש וזה קושיא עצומה ועיין בגליון הש"ס בירושלמי והתוי"ט ז"ל במס' ב"מ פרק הזהב כתב דהרמב"ם ז"ל פסק כהירושלמי דגרסינן ר"ז בשם רבנן בדין הי' תרומת מעשר של דמאי שלא יפריש עליו חומש ולמה אמרו שיפריש משום גזירה שאם אתה אומר לו שלא יפריש אף הוא אינו נוהג אותה קדושה כן דעת התוי"ט ז"ל ואעפ"י שלשון הרמב"ם ז"ל היא ממש כלשון הירושלמי כמו שכ' בפ"י מה' תרומות התרומה ותרו"מ בין של דמאי ובין של ודאי והחלה וביכורים כולן מצטרפין

לכזית לחייב עליהן מיתה וחומש ובדין הי' שלא יתחייב חומש על תרומת מעשר של דמאי אבל אמרו חכמים אם לא נתחייב עליו חומש יזלזלו בה עכ"ל ולכאורה הוא לשון הירושלמי אך קשה מאד שהרמב"ם ז"ל יפסוק כהירושלמי לנגד הבבלי ועוד קשה למה בש"ס דילן נקט ר"מ דהמביא גט ממדנה"י לענין דחכמים עשו חיזוק לדבריהם גבי תרו"מ של דמאי ובירושלמי בפ"ב דערלה גרסינן ר"מ הוא לענין תרו"מ של דמאי והינן אשכחן דר"מ מתמיר בדבריהן כההיא דתנינן תמן הרואה כתם הר"ז מקולקלת וחוששת משום זוב דר"מ וכו' ובודאי לא לחנם הוא דיתחלקו התלמודים בזה:

ונראה לפענ"ד לתרץ הכל על נכון בע"ה דהנה התוס' ז"ל במס' ב"מ מפרשין אע"ג דבכמה מקומות עשו סייג אפילו יותר משל תורה הנ"מ במקום שיש סברא לקנוס אבל כאן בתרומת מעשר של ודאי גופה אין סברא לקנוס אם לא שאמרה תורה לפיכך מקשה על דמאי ומביא ראי' מהולד ממזר אע"ג דאין סברא אלא משום דבא"א הוי הולד ממזר ע"כ. ועפ"ז ניחא שפיר מה שמחולק הבבלי והירושלמי דהבבלי מביא הך דמביא גט ממדנה"י וירושלמי מביא הך דהרואה כתם משום דאזלי לשיטתי' דהנה קי"ל בכ"מ לא נהנין ולא מועלין דקרבן על דרבנן לא אשכחן ובירושלמי פ"י דתרומות ופ"ג דמס' כתובות פליגי בירושלמי אם תשלומי חומש על אכילת תרומה אם היא קנס או קרבן וה"ג שם על הא דא"ל לרשב"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין והא כתיב איש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו וכו' כיון דבמזיד חייב מלקות בהתרו בו א"כ למה בשוגג משלם הא הוי תייבי מלקות שוגגין ומשני אלא מיסבר סבר רשב"ל שהחומש קרבן [וקי"ל דבקרבן לא אמרינן קם לי' בדרבה מיני' כמו דאיתא בירושלמי באותו סוגיות שם שני דברים מסורין לב"ד את תופס אחד מהן יצא דבר שמסור לשמים] ופריך אפילו תימר שהחומש קרבן קרן קרבן אר"י בר"ש מתניתא אמרה שהקרן קנס וכו' אילו מה שאכל הי' משלם יאות וכו' כמה דתימר שהקרן קנס ודכוותי' החומש קנס ע"כ ופירש הר"ש ז"ל בלשון בתמי' ואפי' דתימר שהקרן קנס חומש קנס בתמי' אלא ודאי דהחומש קרבן נמצא דבירושלמי הוי פלוגתא אם החומש קנס או קרבן דמתחילה סבר שהחומש קנס ומשני דמיסבר סבר רשב"ל שהחומש קרבן ואי' בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב דמקשין על ההיא סוגיא דבמס' פסחים דף ל"ב גבי האוכל תרומות חמץ בפסח דמוקי להההיא דבמזיד פטור מן התשלומין דאתיא כר"י בן הקנה ע"ז מקשים בתוס' ז"ל הנ"ל א"כ אמאי בשוגג משלם קרן וחומש הא הוי חייבי כריתות שוגגין ומתרצין דחומש כפרה היא והוא ממש שקלא וטריא דירושלמי הנ"ל [ותמי' לי שהתוס' ז"ל לא הביאו הירושלמי הנ"ל] ולכאורה קשה דהתוס' ז"ל מסוגיא דב"מ דף נ"ה הנ"ל לכאורה סתרי

להתוס' ז"ל דכתובות הנ"ל דהתם מסקי דההחומש קרבן והכא משמע דמתורת קנס היא דלפיכך מקשה ר"א וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם משום דאין סברא לקנוס דבתרו"מ ודאי אין סברא לקנוס אם לא שאמרה תורה ומדברי תוס' ז"ל הנ"ל משמע דחומש מתורת קנס ולכאורה סתרי אהדדי אבל כד נדייק שפיר עולה הכל כעין חומר דהנה בכ"מ קי"ל דלא נהנין ולא מועלין דבהקדש דרבנן לא שייך קרבן מעילה ולפי זה האוכל תרו"מ דרבנן כמו דמאי לא שייך נמי קרבן אבל ז"א דאימתי לא שייך על דרבנן קרבן הנ"מ במקום דיש חשש איסור חולין בעזרה אבל חטאת העוף הבאה על הספק דקי"ל בכ"מ דמביא מספק חטאת העוף ואינו נאכל מחשש שמא מליקת חולין נבילה אבל מביא לעזרה ונלמד מפורש מגזה"כ כמו דאיתא במס' נזיר דף כ"ט ע"ש ודווקא בקרבן בהמה אינו מביא חטאת מספק משא"כ בחטאת העוף דמביא על הספק ובכ"מ דודאי חטאת שלו היא עוף מביא בספק ג"כ חטאת העוף רק דאינו נאכל מחשש מליקה וקי"ל דבזבה קרבנה חטאת העוף וא"כ במקולקלת למנינה והוי אצלה ספק אם ראתה ב' ימים או ג' ימים מביאה חטאת העוף על הספק וכמו כן ס"ל לר"מ בהרואה כתם הר"ז מקולקלת למנינה וחוששת משום זוב אם ראתה ג' כתמים בג' ימים מביאה חטאת העוף הבאה על הספק מביאה קרבן ואינו נאכל כמו דאיתא במס' נדה דף נ"ב ע"ש וא"כ שפיר מביא הירושלמי לשיטתו דס"ל במסקנא דההחומש קרבן דהיכן אשכחן לר"מ דמביא קרבן על דרבנן דהא בכ"מ קי"ל לא נהנין ולא מועלין ואם אכל קודש דרבנן אינו מביא קרבן מעילה ואם אכל תרומה דרבנן מביא קרבן ע"ז מביא שפיר מההיא דהרואה כתם דדוקא בקרבן מעילה דהיא קדשים בר הקרבה אינו מביא על הקדש דרבנן משים חולין בעזרה משא"כ בחטאת העוף דמביא על הספק מביא אף על כתם דרבנן משום דרבנן חששו שמא בא מהחדר וקפגע בדאורייתא לפיכך מביא ראיה מהרואה כתם אף דמן התורה מותר כתם דדם אמר רחמנא ולא כתם כדאיתא במתניתין במס' נדה דף נ"ח מ"מ ס"ל לר"מ דהרואה כתם הר"ז מקולקלת וחוששת משום זוב ומביאה חטאת העוף הבאה על הספק משום דרבנן חששו שמא הוא דם החדר וחשש דרבנן הוא לאו משום גזירה אלא דרבנן חששו שמא באמת הוא דם החדר מביאה קרבן ספק הבא על הספק דאורייתא דבמילתא דודאי מדרבנן לא שייך קרבן ודאי כיון דהוא מפני גדר בעלמא לא שייך קרבן וכן בספיקא דחששו רבנן ספק שמא נוגע הוא בד"ת לא שייך קרבן בספק אבל בחטאת העוף הבא מן התורה על ספק במקום דעשאו רבנן ספק שמא נגע בד"ת ס"ל לר"מ דמביאה קרבן ספק כספק תורה ומביא קרבן אף על דרבנן כדאיתא בפי' המשניות שם וא"כ ה"נ דרבנן חששו בדמאי שמא באמת לא הפריש והוי תרו"מ באמת ע"כ מביא קרבן

כיון דאין כאן חשש חולין בעזרה ע"כ שפיר הירושלמי לטעמי' דס"ל במסקנא דההחומש קרבן מביא שפיר הך דהרואה כתם [וס"ל להירושלמי דרבנן דס"ל אין בכתמים משום זוב דלא ס"ל כלל זיבה בכתם אף אם ראתה ג' כתמים בג' חלוקות בג' ימים עיי' במס' נדה דף נ"ב ע"ב עיי"ש] אבל ר"א דמקשה בבבלי תרו"מ של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דס"ל כהך מ"ד בירושלמי דההחומש קנס ולפיכך מקשה שפיר דאין סברא לקנוס כמו שהסבירו בתוס' ז"ל הנ"ל דאפילו בתרו"מ ודאי לא שייך לקנוס א"ל שאמרה תורה ולפיכך מביא ראיה מן המביא גט ממנה"י אע"ג דאין סברא לעשות ממזרי מדרבנן דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל כמו דאיתא בתוס' ז"ל במס' גיטין דף מ"א עיי"ש רק משום דבא"א הוי הולד ממזר. וע"כ שפיר לא שייך למביא הך דהרואה כתם כי אם המביא גט ממנה"י, ושפיר דייק התוס' ז"ל דההיא דר"א מתורת קנס וכיון דאנן קי"ל דההחומש קרבן כמו שהוכיחו התוס' ז"ל מסוגיא דפסחים הנ"ל ואנן קי"ל להלכה כר"מ גבי הרואה כתם דחוששת משום זוב דמשום דחכמים דפליגי על ר"מ הא מוקמינן במס' נדה דף נ"ב ע"ב ביחידאה דמאן חכמים ר"ח בן אנטיגנוס וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' א"ב ועי' בפי' המשניות בדף נ"ב שכתב בפירוש דמביא חטאת העוף א"כ שפיר נקטינן להלכה דהאוכל תרו"מ של דמאי משלם חומש ע"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דהאוכל תרו"מ של דמאי משלם חומש. ודו"ק:

רבב"ח בעי קומי ר"ל ל"ל דמאי אפילו ודאי למה לי מיעוט אפילו רוב לא כן תני אין מביאין תרומה מן הגורן לעיר ולא מן המדבר לישוב אלא א"כ היתה כו' א"ל ואינו מצוה להשיב אבידה עד כדון שאין בידו מעות היו בידו מעות ר"י ורחומי בר"י דר"ח ב"ר בא אבא היה לו מעות בדסקיא ולא היה מחללו אתיא דר' חייא בר בא כר"ז ודר' אילא כר' אימי ע"כ. פירושו מבואר יפה בהר"ש ז"ל דמאי מוקי כר' אימי דאמר אין המשנה הזאת יוצאת ידי תרו"מ של דמאי ע"כ. וקשה לי מאד ומצאתי במפרשים ז"ל שהרגישו זאת דמנין לנו למוקים דר"ח ב"ב כר"ז דהא אתיא אפילו לדר"א דהא ר' אימי דמוקי מתניתין דמיירי בתרו"מ של דמאי מיירי נמי במע"ש של דמאי דהא מוקי מתניתן דמיירי בתרווייהו. ונראה לפענ"ד דע"פ שיטת הירושלמי ע"כ דר"ח ב"ב כר"ז ולא כר"א ונקדים מה דגרסינן לקמן פ"ג דמס' מע"ש א"ר חגי מתניתא אמרה שאין מחללין מעות על פירות בריחוק מקום [כעין ההיא דגרסינן במס' ב"מ דף מ"ה דטבעא אפירי לא מחללינן בחוץ לירושלים] אמרה קומי ר"א וקלסיה קומי ר' ירמיה וקנתרי והתנא מעות בירושלים ופירות במדינה מעות במדינה ופירות בירושלים שניא היא שהיא אחד מקום והתניא מעות ופירות במדינה אר"ת וכו' יאות מקנתריה בעי ר' חגי מיחזר בי' א"ל ר"ז לא תיחזור

בך דאמר ר' אליעזר ר"מ ורבנן בדמאי הא בודאי לא פירשו בתוס' ז"ל במס' סוכה דף מ"א ע"ב דקאי על הא דפליגי ר"מ ורבנן בברייתא המובא במס' סוכה דף מ' ובירושלמי במע"ש בהלכה לעיל אחד שביעית ואחד מע"ש אין מחללין על בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין דר"מ וחכמים אומרין על שחוטין מחללין על חיין אין מחללין והתם מיירי בחוץ לירושלים מוקי ר"א פלוגתתן בדמאי אבל בודאי לא דאין מחללין משום דטבעא אפירי לא מחללינן הרי דשפיר קאמר ר' חגי דאין מחללין מעות אפירות בריחוק מקום, מן מה דאמר ר"א דר"מ היא הדא אמרה היא דמאי הוא ודאי ע"כ התיבות אילו אין להם פירוש כלל לפי הבנת המפרשים ז"ל דר"ת מן דר"א היא ר' אליעזר וכתב הפ"מ ז"ל לא מצאתי להיא דר"א הנ"ל ולפע"ד נראה שר"ת דר"א הוא מן מה דאמר ר' אימי דר"מ הוא וכוונתי' על הדא דר' אימי בסוגיא דידן דמוקי מתניתן כר"מ דס"ל דדמאי וודאי שוין כהיא דמוקי בבבלי ר"מ היא דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה מתיב ר"ש מחללין כסף על נחושת וכו' א"ר יוסף אע"פ שמיקל ר"מ בפדיונו מחמיר הוא באכילתו ומחלק בין תרו"מ למע"ש אבל ר"ש ס"ל דלר"מ שוה דמאי לודאי בכ"מ וה"נ ה"פ דלא נחלק אליבא דר"מ בין דמאי לודאי והיכי מוקמית לה לפלוגתא דר"מ ורבנן בדמאי. אבל בודאי אין מחללין טבעא אפירי הא לר"מ דמאי וודאי שוין הן בין בתרו"מ ובין במע"ש ולדעתי נכון הדבר בבירור ונמצא דלשיטת הירושלמי לר' אימי דמוקים הך מתניתן הדמאי אין לו חומש כרבנן אבל לר"מ דס"ל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה אין הפרש בין דמאי לודאי בין תרו"מ בין מע"ש וכמו דחייבין חומש על תרו"מ של דמאי כן נמי חייבין חומש על פדיון מע"ש של דמאי דדמאי שוה לודאי וכיון דקי"ל כר"מ דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ומחויב חומש על תרו"מ של דמאי כן נמי חייבין חומש על מע"ש של דמאי בפדיונו והך מתניתן הדמאי אין לו חומש וכו' ונכנס לירושלים ומאבדין את מיעוטו בדרכים אתיא כרבנן ולא כר"מ א"כ היכי עביד ר"ח ב"ב עובדא בנפשי' הלכה למעשה כההיא מתניתן ולא כמתניתן דב"מ דאליבא דרבי מאיר הכל שוה דמאי וודאי אלא ודאי דר"ת ב"ב מוקי למתניתן כרבי זירא דאליבא אתיא כדברי הכל ומחלק בין תרומת מעשר למעשר שני ודרבי אילא כרבי אלעזר ודו"ק:

הלכה ג

אר"י בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על הדברים הללו ר' הושעיא אמר אימת קדשים עליו וכו' תני וכולן שקרא שם לתרו"מ או למע"ש שלהן מה שעשה עשוי ע"ד דר"י ניחא ע"ד דר"ה מתוקן ואת אמר הכין מפני אחד שאין אימת קדשים עליו פי' בשלמא לר"י דלא גזרו על הדברים הללו וסמכו רוב ע"ה מעשרין הן ע"כ אם קרא שם חיישינן למיעוט

והוי תרומה אבל לר"ה דאימת קדשים א"כ כבר מתוקן היא ואינו חל עליו השם ומשני דמשום אחד שאינו מתקן רבב"ח בעי קומי ר"ז עד כדון בכסף מעשר של דמאי אפילו בוודאי לא הבנתי פירוש המפרשים ז"ל דאדרבה ק"ו היא מדמאי אם לקח בכסף מעשר שני דמאי פטור ק"ו בכסף מעשר של וודאי, עוד שם ר"א חוץ משירי מנחות ר"י אמר השאר במחלוקת ר' יוסי בעי היידו מחלוקת מהנן קיימין אי כר"מ היא מע"ש היא שירי מנחות לא עשה כלום אי כר"י מה שעשה עשוי וכו' עד סוף הסוגיא קשה לי למה בעי ר' יוסי על הדא דר' ירמי' היידו מחלוקת ולמה לא פריך על ר"א דקאמר חוץ משירי מנחות הו"ל למפרך ממנ"פ אי כר"מ למה לן דווקא חוץ משירי מנחות הא גם מע"ש ממון גבוה ואי כר"י אף שירי מנחות מה שעשה עשוי דממון הדיוט הוא ולמה שתק ר"י ולא פריך עד דיאמר ר' ירמי' השאר במחלוקת ועוד הק' בגליון הש"ס על ברמב"ם ז"ל דהשמיט הך דר"א חוץ משירי מנחות וכתב על כולהון מה שעשה עשוי ושירי מנחות ומע"ש בכלל: ונראה לפענ"ד בפשיטות ומתחלה נבאר מה דאמר רבב"ח בעי קומי ר"ז עד כדון בכסף מעשר של דמאי אפילו בודאי דה"פ דלר"מ דס"ל מע"ש ממון גבוה הוא פטור מן המעשרות כדקי"ל בכל דוכתי דהקדש פטור ממעשרות קצירך פרט להקדש וכן מפורש כו"כ פעמים במשנה במס' פיאה ובמס' חלה המקדיש פירותיו משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין אבל כ"ז שלא פדאן פטורין אפילו שהקדיש לאחר מירוח ובהדיא גרסינן במס' פסחים דף ל"ז ול"ח ע"א ובכמה מקומות אר"א עיסה של מע"ש לדברי ר"מ פטורה מן החלה וא"כ אפילו אם לקח בכסף מעשר ודאי טבל נמי פטור דהא לקוח בכסף מע"ש הוי מע"ש ולמ"ד דמע"ש ממון גבוה הוא פטור מן המעשרות בשלמא שירי מנחות דהוי הקדש מ"מ דווקא פטור מן הדמאי ולא מן הודאי משום דאם לקח ודאי לא הוי שירי מנחה כלל כדקי"ל במס' פסחים דף מ"ח וכמה דוכתי' ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מאיסורי המזבח דה"ה מנחות דהגם דמנחות פטורין מן התרו"מ ולא הוי שוב טבל מ"מ לא הוי מותר רק לכהנים ואנן בעינן משקה ישראל מותר לישראל ע"כ ממעטין ממשקה ישראל איסור טבל ולא איסור אחר כגון כלאי הכרם דאיסור אחר אסור אף לכהנים אבל טבל לא הוי איסור לכהנים דכהן האוכל שירי מנחות לא הוי עליו איסור טבל דהקדש פטור ממעשרות קודם הפדי' רק מכיון דלישראל אסור קודם ההקדש מאיסור טבל ממעטינן לה דלא הוי הקדש ממנחה כלל לפיכך שפיר נקט ממתניתין דשירי מנחות פטורין מן הדמאי משא"כ בודאי לא חל עלה הקדש דמנחה כלל אבל בכסף מע"ש קשה למה דווקא דפטור מן הדמאי אפילו ודאי נמי פטור וא"ל דמתניתין אתיא כר"י דס"ל מע"ש

ממון הדיוט הוא או דאפילו כר"מ אתי' דמע"ש ממון גבוה הוא והא דנקט דמאי כההיא דגרסינן ברפ"ק א"ר לא לפי שבכ"מ ומקום לא אתינן אלא דמאי והכא אפילו ודאי ולעולה אפילו בודאי נמי פטורה וזה ודקאמר רבב"ח בעי דמאי ר"ז עד כדון בכסף מעשר של דמאי אפילו ודאי כלומר אם דווקא לקוח בכסף מעשר פטור מן הדמאי או אפילו ודאי והוי איבעיא דלא איפשיטא:

והשתא נבואה בע"ה לענין דידן ולתרץ שיטת הרמב"ם ז"ל ונקדים מה דגרסי' לקמן בפ"ד הנאמן לראשון נאמן לשני הנאמן לשני אינו נאמן לראשון ור"א ס"ל הנאמן לשני נאמן לראשון הוציא להן מע"ש מתוך ביתו אמר להן פדוי הוא נאמן פדוי הוא ופדו לכם אינו נאמן מתניתא דר"א היא דאמר הנאמן לשני נאמן לראשון אר"י דברי הכל היא עשו אותה כתוספת הביכורים מה תוספת הביכורים ואכלת בטהרה ופטורה מן הדמאי אף זה נאכל משום שני ופטורה מן הראשון ע"כ ופירוש המפרשים ז"ל דחוק מאד ותמי' לי שלפענ"ד בחנם דחקו המפרשים ז"ל והפירוש נחמד מאד בפשיטות דהכ"מ ז"ל מפרש לסיפא דהברייתא פדוי הוא ופדו לכם ה"פ דמפקפק בדבר דאמר אני אומר לכם פדוי הוא ואם אין אתם מאמינים לי פדו לכם, אינו נאמן וכן פי' האמיתי עיי' בכ"מ ז"ל פי"ג ממע"ש והרמב"ם ז"ל מפרשי להתוספתא דמיירי בידעינן דהפריש מע"ש ורק דאין אנו יודעים אם פדה המע"ש או לא רק מפיהו אנו חיין ע"ז תני הברייתא אם אמר פדוי הוא נאמן אבל אם שם פקפוק בדבר אינו נאמן ע"ז פריך על הסיפא דברייתא דבאמר פדוי הוא ופדו לכם אינו נאמן דנאמן ואינו נאמן מבעיא לי' דשמא פדוי היא. ונפ"מ לענין דמאי ושמא אינו פדוי וצריך לנהוג בו קדושת מע"ש וצריך להיות נאכל בקדושת מע"ש דהנה ברור הדבר באם פדה המע"ש תייב בדמאי בין לר"י דס"ל דלא גזרו על הדמאי בדברים הללו בין לר"ה דאימת קדשים עליו דאפילו לר"ה דאימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן מ"מ בפדה המע"ש חייב בדמאי והגם דבשעה שהיה מע"ש היה עליו אימת קדשים וכבר תיקן מ"מ בפדה חייב בדמאי. והראי' לזה דגרסינן (ברפ"ד דדמאי) שאלו ואוכל בשבת על פיו וגרסינן שם אר"ב אימת שבת עליו והוא אומר אמת וחבריא בשם ר"י מפני כבוד שבת התירו ומקשה בגמ' על ר"ב בשם ר"ח דאימת שבת עליו והוא אומר אמת בדא תנינן חשיכה מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר ומשני מפני אחד שאין אימת שבת עליו ע"כ. הרי בפירוש דמשום אחד שאין אימת שבת עליו ע"כ לא מותר רק בשבת והכ"נ גבי חלה ומע"ש דאימת קדשים עליו וקאמרינן נמי לעיל משום אחד שאין אימת קדשים עליו ולפ"ז לאחר הפדי' דומה למוצאי שבת וחייב בדמאי וא"כ נאמן ואינו נאמן מיבע"ל דספק הוא [וכן חשיב לי' הרמב"ם ז"ל לספקן וצריך לנהוג בו

קדושת מעשר שני שמא אינו פדוי וחייב בדמאי שמא פדוי על זה קאמר דר"א הוא דס"ל הנאמן לשני נאמן לראשון ולפיכך אין כאן חשש שמא פדוי הוא להתחייב בדמאי משום דפטור באמת מן הדמאי משום דכיון דחזינן דהפריש שני נאמן לראשון ואין כאן חשש דמאי עוד משא"כ לרבנן יש כאן חשש דמאי ע"ז קאמר ר' יוסי ד"ה היא עשו אותה כתוספת הביכורים מה תוספת הביכורים נאכלת בטהרה ופטורה מן הדמאי דתוספת ביכורים אינן ביכורים מדאורייתא רק לחומרא נאכלת בטהרה כמו ביכורים וכיון דדמי לביכורים לחומרא לענין אכילה בטהרה ע"כ פטורה מן דמאי וה"נ כיון דנאכלת משום שני לחומרא פטורה מן הראשון ולא אמרינן שמא אינו שני אלא חולין וחייבת בדמאי ז"א כיון דנאכלת לחומרא משום שני ע"כ פטורה מדמאי דלא גרע מתוספת הביכורים דלא אמרינן שם דלחומרא לא הוי ביכורים וחייבת בדמאי ז"א אלא מכיון דנאכלת בטהרה משום חומרא דביכורים פטור מדמאי וה"נ מכיון דנאכלת לחומרא משום שני לא אמרינן דיהא חייב בדמאי לחומרא שמא אינו שני. והא דס"ל לרבנן דנאמן לשני אינו נאמן לראשון היינו דווקא לפטור את הכרי משא"כ מע"ש גופה פטור מדמאי דבהדיא שנינן דאפילו הלקוח בכסף מעשר פטור מן הדמאי והא דלא חיישינן שמא פדוי הוא ואינו שני היא משום דעשו אותה כתוספת הביכורים וז"ב בל"ס:

ועכשיו נבואה בע"ה לתרץ הכל על נכון דגרסי' במס' תרומו' (פ"ק) בירוש' גבי אתם פרט לתורם שאינו שלו מה את עביד לו כתורם שאינו שלו או כתורם של חבירו [כלומר אם עיקר הקפדה הוא על שאינו שלו או הקפדה על של חבירו ונפ"מ היכי שאינו שלו ולא של חבירו כן פי' בנו"י ז"ל ונכון היא] נשמעינה מן הדא גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן אחד שאין בהקדש תשלומי כפל מנו תורם לא הגזבר הרי הוא תורם שאינו שלו ואת אמרת תרומתו תרומה הוי לית טעמא דלא משום תורם של חבירו או נאמר בר לוי שהקדיש תרומתו והתני ר' אושעיא אחד המקדיש טבלו ואחד המקדיש תרומתו א"ר אידי גזבר כמאן דאינן בעלים ודלא כר' יוסי דר' יוסי אמר הוא גיזבר הוא אחר ע"כ הרי מפורש בירושלמי דלר' יוסי דס"ל גזבר כאחר אם תרם אחר תרומה בהקדש מה שעשה עשוי וחל קריאת השם דתורם שאינו שלו עיקר הקפדה שלא יהא של חבירו [ואף דהקדש פטור מן תרו"מ לא הוי פטור הגוף דגוף הפירות חייבין בתרו"מ] [עיי' בתוס' ז"ל במס' ב"ב דף פ"א] רק דפטור בבעלים דאין לו מי שיפריש ואם פדאן אדם חייב לפיכך באם הפריש תרו"מ בהקדש חל שם תרו"מ]:

וע"כ לא פריך ר' יוסי על ר"א דקאמר חוץ משירי מנחות דכמאן אתיא אי כר"מ אף מע"ש לא עשה כלום דממון גבוה הוא ואי כר"י אף שירי מנחות ממון הדיוט הוא ז"א דלר"י

אפילו בממון גבוה בדעבד אם תרם מה שעשה עשוי כאותו סוגיא (דפ"ק דתרומות) הנ"ל אליבא דר"י דסבירא ליה גזבר כאחר רק בשירי מנחות שפיר לא עשה כלום דהא כל עיקר דמה שעשה עשוי משום אחד שאינו מתקן וחיישינן לחומרא שמא לא הפריש ורק לכתחלה לא חיישינן משא"כ בדיעבד חיישינן שמא לא הפריש וזה לא שייך רק בחלה ובמע"ש ובמדומע דלא גזרו בדמאי לכתחלה אבל בדיעבד חיישינן לקריאת שם לחומרא שמא לא הפריש והתם בחלה ומע"ש ומדומע אף שחיישינן לחומרא שמא לא הפריש והוי טבל מ"מ הוי חלה ומע"ש ומדומע משא"כ בשירי מנחות אם דניחוש לחומרא שמא לא הפריש והוי טבל נמצא דלא הוי מנחה כלל דבעינן ממשקה ישראל ואין מביאין מנחות מן הטבל ור"י לטעמי' ס"ל דבספק מע"ש פטור מדמאי ולא אזלינן לחומרא שמא אינו מע"ש ז"א אלא דדמי לתוספת ביכורים. ואי נימא דחיישינן לחומרא בדיעבד שקרא שם שמא היא טבל ולא שירי מנחות א"כ הוי לן למיחוש לחומרא בספק מע"ש לכתחלה שמא אינו מע"ש וחייב בדמאי לכתחלה וע"כ דלא חששו חכמים בזה לענין דמאי אלא אמרינן כיון דנאכלת משום שני ואזלינן לענין אכילה לחומרא דהיא שני א"כ לא אמרינן החומרא השני להיפך שמא אינו שני ושמא אינו ביכורים אלא דמי לביכורים ולשני בכל הפרטים ולא אמרינן בדמאי הדא חומרא שמא אינו מע"ש לענין לכתחלה וה"נ לא הוי לן למימר שמא אינו שירי מנחות אף בדיעבד והאיך ניחוש שמא אינו מנחה והוי טבל לדמאי ע"כ לא פריך על שירי מנחות אבל לר' ירמי' דקאמר השאר במחלוקת דתלי בר"מ ור"י לענין מע"ש אם ממון גבוה הוא וס"ל כר' אידי דגזבר כבעלים משא"כ אחר שהפריש בהקדש לא עשה כלום ע"ז פריך היידו מחלוקת אי כו' והרמב"ם ז"ל דפסק כר"י דגזבר כאחר כמו שבארתי בע"ה בס' שו"ת רידב"ז בס' י"ד ע"כ אפילו דסבירא ליה מע"ש ממון גבוה מה שעשה עשוי וגם פסק גבי הוציא מע"ש מתוך ביתו כר"א דפליג על ר"י ולא מדמה לתוספת ביכורים ואלא אמרינן החומרא לכאן וחומרא לכאן ע"כ פסק בשירי מנחות ומע"ש ג"כ דמה שעשה עשוי ודו"ק:

הלכה ד

עולא בר ישמעאל בשם ר"י פוטר אדם את טבלו בסאה אחת של טבל כיצד הוא עושה מביא סאה אחת של טבל וכו' התיב ר"ש והא מתניתא פליגי היו לפניו שתי כלכלות של טבל. ותני עלה כיצד הוא עושה מביא שני תאנים ושני עישורין ועישורן של עישור. ויטול שני תאנים ויעשה אותן שני ויפדה ויחזור ויעשם תרו"מ למקום אחר אר"מ ואין שני שבראשון וכו' אר"ח תמן כרי שהוא טבול לראשון ושני ברם הכא וכו' וכו' הסוגיא הזאת חמורה מאד מאד ולא הבנתי פירוש הפ"מ ז"ל וכן פי' הרא"פ זצ"ל:

ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה מה שנראה לפענ"ד דמה שהקשה מהמתניתין דשתי כלכלות ומהברייתא דתני עלה דמאי שייכות הוא לענין דידן ע"פ דהרמב"ם ז"ל פסק (בפ"ז מה' מעשר ה"ג) וז"ל ויש לאדם לקבוע מע"ש ופודהו ועושה מעשר ראשון על אותן הפירות או תרומת מעשר למקום אחר ועיי' בראב"ד ז"ל ובכ"מ ז"ל דלהראב"ד ז"ל דווקא תרו"מ שרי משא"כ תרומה גדולה עיי"ש היטב. והנה ז"ב דלאו דשרי מטעם דקביעות בעלמא הוא ובקביעות אינו עובר בל"ת דמקדים מע"ש למעשר ראשון ז"א כמו שנבאר אי"ה דמוכח מסוגיא המפורשת דבוודאי עובר בל"ת אף בקביעות לחוד אלא העיקר דאינו עובר בל"ת משום דחוזר ועושהו ראשון להך שני גופה ואימתי עובר בל"ת דווקא בעושה מעשר ראשון בפירי אחריני אבל אם עושה מעשר ראשון מהמעשר שני הזה גופה דחוזר אותו לראשון כמו בראשונה אינו עובר בל"ת והרמב"ם ז"ל דפסק דעושה אותו ראשון הוא למד ג"כ מכאן דע"כ עושה אותו ראשון דאל"כ אלא דהפריש עליו ראשון ממקום אחר א"כ האיך עושה אותו תרו"מ דהא מחולין אינו יכול לעשות תרו"מ רק ממעשר ראשון אלא ע"כ דחוזר ועושה אותו מע"ר. וגרסינן ובמס' תמורה (דף ד') היה לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשר של זב"ז הראשונה מעושרת ואתמר ר"א אמרי לוקה מפני שהקדים מע"ש שבה למע"ר שבחבירתה ע"כ ופי' התוס' ז"ל דבקביעות על הראשונה הוי כמו שהפריש בב"א המע"ר ומע"ר נמצא דמקדים מע"ש של ראשונה בשעה שהיה טבל על הראשון שבכלכלה השני ומסיימי בשם הירושלמי דעל הראשון עובר בעשה דקבע בב"א ולאו ליכא רק בהקדים זו אתר זו אבל בב"א עובר בעשה עיי"ש ואין לו שום עצה שלא יעבור בל"ת ואי כדס"ל לעולא בר ישמעאל בשם ר"י דיכול לחזור השני גופי' לראשון ולא יעביר בל"ת א"כ קשה למה תנינן בברייתא דנותן ב' המעשרות מכלכלה שני' בעד הכלכלה ראשונה ובעד עצמה ולפ"ז ע"כ דעובר בל"ת הא יש לו עצה שיחזור ויפדה המע"ש שהפריש בעד הכלכלה ראשונה ויחזור לעשות אותו ראשון על הכלכלה שניי' ולא יעבור בל"ת כן הקשו עליו בבבל וע"ז מפלפלין ר' מנא ור"ח אם שפיר הקשה או לא דר"מ ס"ל דשפיר הקשה כדמסיק אר"מ ואין שני שבראשונה פי' השני שהופרש על הכלכלה הראשונה טבול לראשון מן הכלכלה השני' בתמי' הא עדיין טבול הוא על מע"ר א"כ שפיר הקשה ר"ש דיש לו עצה שלא יעבור בל"ת דהא יכול לעשות השני למע"ר דהא עדיין טבול היא על מע"ר וא"ל ר"ח דזה אינו קושיא משום דר"ת אזיל לטעמי' דס"ל בשם ר"י גופי' לקמן במס' תרומות (פ"ק) דבנוטל להפריש על הכרי ויש מותר בידו המותר הזה אע"פ שניטל לשם הפרשה מ"מ מתוקנת היא גופי' כמו הכרי משום דנעשה כאומר הרי זה תרומה עליה ועל הכרי דלמטה אף על גב דהוגבה לשם

הפרשה לתקן אחרים מ"מ מתוקנת היא גופי' כמו הכרי והוי מדומע תרומה עם החולין ולא עם טבל דכל מה שנטל לשם הפרשה נכנס בכלל הפרשה שיהא מתוקן דגרסינן בירושלמי (פ"ק דמס' תרומות) אין תורמין זיתים על שמן ואם תרם בש"א תרומת עצמן בהם וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה דגרסינן שם חזקיה אמר לא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא ר"י אמר לא שניא היא זיתים על שמן וענבים על היין היא שאר דברים חברייא בשם ר"י ואפילו על אתר ר"ח ר"א בשם רשב"ל דברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עליו ועל שלמטן ר"ח סבר מימר במינו א"ל ר"ז לא תקבל עלך כן מכיון שאמר הר"ז נפטרה מה שבידו והשאר חולין הן וחולין פוטרין את הטבל אר"ח ברי' דר"ה כאחת מכיון שאמר הר"ז נפטרה מה שבידו ונפטר מה שלמטן ע"כ וה"פ דחזקי' ס"ל דע"כ לא קאמרי ב"ש דתרומת עצמן בהם אלא גבי זיתים על שמן דמדאורייתא הוי תרומה גם על השמן רק מדרבנן לא הוי תרומה מדבר שלא נגמרה מלאכתו כדאיתא בירושלמי (פ' השולח) וכי זיתים על שמן וכי לא תורה הוא שיתרום והן אמרו שלא יתרום ולא עוד אלא שאמרו אם עבר ותרם אין תרומתו תרומה עיי"ש ע"כ אין כח בידי השמן שהופרשו על השמן לבטל התרומה מזיתים על זיתים דהא מדאורייתא לא קידשו מדומעין אבל בשאר הדברים כיון שתרם מן הישן על הישן ועל החדש לא קידשו מדומעין דעל כן לא סבירא ליה לבית שמאי דקידשו מדומעין כמו דגרסינן (בפ"ג) אתיא דרבי שמעון כבית שמאי כמה דבית שמאי אומרים קידשו מדומעין כן ר"ש אמר קידשו מדומעין אלא במדומעין התרומה והחולין אבל אם מדומע התרומה והטבל גם בית שמאי מודו דלא קידשו מדומעין כיון דעד הנה הוא מעורב עם הטבל ולא מורם מן הטבל ואיתא בירושלמי (פ"ג) מה תורם במסוים שצריך להיות מסוים מן הטבל והאיך יתקדש לשם תרומה כיון דנבלל עדיין עם הטבל כמו שהיה בשלמא כשמדומע עם החולין מורם מן הטבל ונתחדש עליו שם אחר דמתחלה היה טבל ועכשיו חולין ותרומה אבל לא בשנבלל תרומה וטבל. וע"כ לא מצינו קידשו מדומעין אלא בתרומה וחולין אבל לא תרומה וטבל דבתרומה וטבל לכו"ע לא קידשו מדומעין דס"ל לחזקי' דחלק הזיתים שבידו שנטל על הפרשת שמן לא נתקן עם החולין והוי טבל כיון דנטלן לשם הפרשה על השמן והוי טבל ולא מצינו קידשו מדומעין רק בתרומה וחולין אבל לא בתרומה וטבל ע"כ ס"ל לחזקי' דדוקא בזיתים על שמן הוא דקידשו מדומעין כיון דמדאורייתא כולו תרומה אף על חלק השמן וכיון דמדאורייתא הוי כולו תרומה לא איכפית לן על הא דמדרבנן לא הוי תרומה [וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דמס' פסחים) חברייא אמרין חמישית כר"י עשאו תרומה אינו תרומה שלא נתנה

תרומה אלא לאכילה בלבד א"ל ר"י לא מסתברא דלא חילופין עשאו תרומה הר"ז תרומה טהורה היא ד"ת את הוא שגזרת עליו שריפה] וה"נ דכוותי' כיון דמן התורה הוי תרומה ולא קידשו מדומעין ע"כ לא איכפית לן על קידשו מדומעין מדרבנן ונתקדש שם תרומה הגם דמעירב טבל ותרומה ולא מצינו בטבל דאורייתא ותרומה דקידשו מדומעין אבל בשאר דברים לא קידשו מדומעין טבל ותרומה דלא מצינו קידשו מדומעין רק בתרומה וחולין ולא בתרומה וטבל עיי' בפ"ג בכל הסוגיא אבל ר"י ס"ל דאף בשאר הדברים כן דר"י לטעמי' דאף דאמת הוא דלא קדשו מדומעין רק בתרומה וחולין ולא בתרומה וטבל אבל ר"י סבירא ליה דנתקן אף חלק הזיתים שבידו שנפל להפריש על השמן והיינו דמסיק חברייא בשם ר"י אפילו על אחר כלומר אפילו על אותו מקום גופי' נתקן כמו דמסיק ר"א בשם ר"י הטעם דאפילו על אחר הוא משום דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן וכ"כ הר"ש ז"ל והער"ז ז"ל אליבא דב"ש במתניתין דתרומת עצמן בהם והוי מדומע תרומה וחולין ולא תרומה וטבל ור"ח סבר מימר במינו מבואר יפה בע"ה שם במקומו [וראיתי בס' נני' ז"ל דמפריש אפילו על אתר דתרומה הוי אפילו חלק הזיתים שנטל על הפרשת השמן אך דהשמן לא נתקן וגרס אפילו על אחירניתא ודבריו ז"ל תמוהין דא"כ לא מצינו אליבי' דר"י ס"ל קידשו מדומעין ובפירוש גרסינן (בפ"ג דמס' תרומות) ר"י בר"ב בשם ר' יוחנן אתיא דר"ש כב"ש כמה דב"ש אומרים קידשו מדומעין אף דר"י אומר קידשו מדומעין ואי כדבריו ז"ל מנ"ל לר' יוחנן דב"ש ס"ל קדשו מדומעין ומה שנדפס בשם הגר"א ז"ל אחרניתא אין זה כ"י הגר"א ז"ל] היוצא מדברינו דחזקי' ור"י פליגי בתרתי בין אליבא דבית שמאי בין אליבא דבית הלל אליבא לבית שמאי ס"ל לחזקי' דלא קידשו מדומעין טבל ותרומה דלא מורם עדיין התרומה מן הטבל רק בזיתים על שמן וענבים על היין דמדרבנן אין תרומתו תרומה אבל מדאורייתא הוי הכל תרומה אבל במידי דאורייתא כגון מן הישן על הישן ועל החדש או מן החיוב על החיוב ועל הפטור לא קידשו מדומעין וכן אליבא דב"ה דווקא בזיתים על שמן וענבים על היין אין תרומתו תרומה בדיעבד מפני גזל השבט משום כמו שפרש"י בע"ה במקומו אבל משאר דברים שלא נגמרה מלאכתו בדיעבד תרומתו תרומה ור"י פליג עליו בתרתי דלב"ש קידשו מדומעין אפילו מישן על הישן ועל החדש משום דלא הוי מדומעין טבל ותרומה אלא חולין ותרומה ובזה קדשו מדומעין כיון דלכל הפחות מורם התרומה מן הטבל וכן אליבא דב"ה מכל דבר שלא נגמרה מלאכתו אין תרומתו תרומה ועפ"ז יתבאר מה דגרסינן בירושלמי במס' תרומות (פ"ד ה"ג) דגרסינן שם ר' ירמיה ר' יעקב בר אתא בשם רשב"ל אתיא דר"א כב"ש כמה דב"ש אמרין קידשו מדומעין כן ר"א אומר קידשו

מדומעין ע"ד דר"י ניחא אחד מעשרה קידשו לשם תרומה והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרו"מ על מקום אחר ע"ד דחזקי' קשיא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול לכל ויעשנה תרומה על מקום אחר סבר חזקיהו כהדא דתני ר"ח יתר מכאן יעשנה תרומה על מקום אחר כן צ"ל וכן ראיתי בירושלמי שת"י שכן מוגה [אבל כיון שרק נרשם המחיקה בחצי עיגול על תיבת והשאר אחד מעשרה תרומה וכן על תיבת מעשר בלא אותיות ותיבות ע"כ אינו מבואר אצלי שזאת היא] מהגר"א ז"ל וטעות דמוכח היא והג"ה אמיתית היא וכן הגיה הפולד"א ז"ל: ולפרש הסוגיא נראה לפענ"ד בע"ה לאמיתה כי פי' המפרשים ז"ל דחוק ולא הבנתי דמה תלה זאת בפלוגתא דחזקיהו ור"י בענין טבל בטל ברוב ע"כ נראה דפענ"ד דפלוגתא דחזקיה ור"י הוא חזקיהו ור"י הזה ולפי זה הסוגיא עולה כעין חומר ע"ד דר"י ניחא וע"ד דחזקיהו קשיא משום דהא דס"ל לר"א דאחד מעשרה כתרו"מ היא מדרבנן דמדאורייתא אפילו הוסיף יותר הוי תרומה דמתרומת מעשר הוי רק אסמכתא דהא בשיעורא דאחד מחמשים ילפינן בסוגיא הקודמת מתרומת מדין ואעפ"כ הוי רק מדרבנן ועוד דגרסינן בסוף סוגיא הקודמת עד כמה פוטר אדם את טבלו ד"ת כלומר שלא יפחות מן השיעור הזה ר"י אמר אחד למאה כתרו"מ ולמה לא אמרינן אחד מעשרה כתרו"מ כמו שאמר ר"א אלא ע"כ תפסת מרובה לא תפסת ואי ס"ד דשיעורא דתרו"מ דאמר ר"א היא מדאורייתא שלא יוסיף יותר א"כ נימא בהאי שיעורא שלא יפתות ג"כ אלא ע"כ מדאורייתא לא קאמר ר"א שלא יוסיף אלא מדרבנן היא שאמרו באם יוסיף על השיעור הזה אין עליו שם תרומה ושיטת הירושלמי הוא דיכולין רבנן לאמר כן דאין תרומתו תרומה כמו בזיתים על שמן וענבים על היין שהבאתי הירשלמי דפ' השולח דמדרבנן הוי אין תרומתו תרומה עיי' במס' יבמות (דף פ"ט) דזהו שיטת ר"ח שם [ושיטת רבה שם דמי איכא מידי דמדאורייתא הוי תרומה ורבין אמרו דלא הוי תרומה וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לא קשה עליו ממתניתין דאין תורמין זיתים על שמן ואם תרם אין תרומתו תרומה דא"ל דס"ל דמדאורייתא אין תורמין משום דתרומת זיתים וענבים הוא מדרבנן דתירוש ויצהר כתיב ואכמ"ל] וכן מוכח כדברינו דלר"א הוא מדרבנן מדברי התוס' ז"ל במס' חגיגה (דף ו' ע"ב ד"ה שאין) וז"ל דפליגי במס' תרומות (פ"ד) המרבה בתרומה ר"א אומר אחד מעשרה יתר מכאן יעשנה תרו"מ למקום אחר ר' ישמעאל אומר מחצה חולין ומחצה תרומה ר"ע אומר עד שישייר שם חלין ומפרש בירושלמי טעמא דר' ישמעאל דראשית דגנך דיו לראשית שיהא כדגן עכ"ל ז"ל אלמא דמאן דס"ל דאסור להוסיף מדאורייתא דיש שיעור למעלה מן התורה הוא ר' ישמעאל ולא ר"א דמסקי שם טעמא דר' ישמעל דדריש

מקרא ואילו דרשה דר"א דיליף מן תרו"מ לא נקטו כלל ולמה דלגו בהא דר"א יליף מתרו"מ דהא התם על שיעורא דאורייתא נקטינן ולמה דלגו דרשה דר"א אלא ע"כ דר' ישמעאל לבדו ס"ל דאסור להוסיף מדאורייתא אבל לר"א הוא מדרבנן ות"ל אשר מצאתי בשנו"א ז"ל בריש מס' פיאה דכתיב בהדיא דפלוגתא בהוספת תרומה מן התורה הוא ר' ישמעאל ור"ע ומביא מתניתן דידן ומביא דרשה דר' ישמעאל וכתב בפירוש דפלוגתא דהוספת תרומה הוא ר' ישמעאל ור"ע ולא כתב שם ר"א כלל עיי"ש ותמצא שכן האמת כדברי דלר"א הוא מדרבנן ורק ר' ישמעאל ור"ע פליגי בזה בשיעורא מן התורה משום דר' ישמעאל דרש מקרא:

ועי"ז יתבאר סוגיא דידן כעין חומר בע"ה דפריך ע"ד דר"י ניחא דלשיטתו הוי החלק שבידו שנטלו על הפרשה מתוקן דנפטר מה שבידו הגם דנטלו על הפרשה והוי מדומעין חולין ותרומה ע"כ ניחא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול למעשרות אבל מת"ג מתוקן לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרו"מ על מקום אחר אבל לא ת"ג על מקום אחר אבל לחזקי' קשיא כיון דלשיטתו חלק מה שבידו אינו נפטר והוי טבל ותרומה מדומעין ורק מ"מ קידשו מדומעין אפילו בטבל ותרומה משום דמדרבנן הוא אינו תרומה כמו בזיתים על שמן וענבים על היין דמדאורייתא לא ס"ל לר"א אחד מעשרה א"כ קידשו מדומעין טבל ותרומה כמו בזיתים על שמן וענבים על היין א"כ קשה אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול לכל ותנינן יתר מכאן יעשנה תרו"מ על מקום אחר ויעשנה תרומה על מקום אחר ומשני א"ל כהדא דתני ר"ח יתר מכאן יעשנה תרומה על מקום אחר כלומר דבאמת דתני ר"ת דיעשנה תרומה על מקום אחר [ודע דהענין אם מה שבידו שנטלו לשם הפרשה אם נפטרה אינו שייך להא דאריסטון הביא כרי ואשתייר גושקא המובא במס' תרומות (בפ"ג) דיש לחלק כמובן דהתם לא מיירי בהנך פירי דנטלו בפירוש לשם הפרשה כמובן] ואין להקשות לר' יוחנן דס"ל דנעשה כאומר עליו ועל שלמטן דהשאר טבל טבול למעשרות אבל מטבל לתר"ג מתוקן א"כ מהו דתנינן בתוספתא ומובא בכמה מקומות בש"ס המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים בשלמא לחזקיה לא קשה כיון דס"ל דהשאר הוי טבל טבול לכל א"כ ה"נ השאר הוי טבל גמור ע"כ מעשרותיו מקולקלים דמעורב בתוכו טבל ואינו יכול לאכל המעשרות כדפרש"י ז"ל במס' קידושין (דף נ"א ע"א) עיי"ש וכן הרמב"ם ז"ל (בפ"ג ממעשרות) אבל לר"י קשה לכאורה אמאי הוי מקולקלין הא מעורב מעשר וחולין וממנפ"ש מותר לו לאכל ז"א דאפילו לר"י נמי שייך מעשרותיו מקולקלים דכיון דמעורב בתוכו חולין האיך יתרום תרו"מ דהא תרו"מ צריך לתרום מן המעשר ולא מן החולין

כדאי' במס' דמאי (פ"ה) דבמעורב מעשר וחולין אינו יכול לתרום תרו"מ דמעשר מן המעשר אמרתי לך ולא מחולין עיי"ש דמוכח מסוגיא דשם מפרש דכל עיקר דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים היא רק משום דמעורב מעשר וחולין ואינו יכול לתרום תרו"מ ומפורש שם בהסוגיא דמעורב מעשר וחולין עיי"ש בפ"ב (ה"ב) ויאיר עינינו שם בהסוגיא הנ"ל וא"כ לפ"ז לשיטת ר"ח בשם ר"י גופי' בירושלמי שפיר ניחא דלא קשה קושית ר"ש משום דכיון דקבע ב' המעשרות ראשון ושני בכלכלה השני' על הראשונה והוי כמו שהוגבה ב' המעשרות לתקן הכלכלה הראשונה נמצא כמו דמתוקן הכלכלה ראשונה מן הראשון כן נמי המע"ש שהוגבה לשם הפרשת שני נתקנת היא מן המע"ר הזה כמו הכלכלה הראשונה בעצמה כדס"ל לר"ח בשם ר"י דהוי כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטה. וא"כ נקבע בהכלכלה שיעור המע"ר גם על תיקון המע"ש מן הראשון כמו גוף הכרי וא"כ לפ"ז הכלכלה השני' מתוקנת היא מן טבל דמע"ר וא"כ האיך יכול לעשותו ראשון כיון דאינו טבל לראשון והיינו דגרסינן אר"מ ואין שני שבראשון כו' פי' דמפלפלין בזה אם שפיר מתיב ר"ש או לא דר"מ ס"ל דשפיר מתיב ר"ש דהכי אין שני שבראשון פי' השני שהפריש על כלכלה הראשון הכי אינו טבול על ראשון מהכלכלה השני' א"כ שפיר מתיב ר"ש וע"ז השיב לו ר"ח לשיטתיה אר"ח תמן כרי שהוא טבול לראשון ולשני ר"ל בהא דר"י דטבול הוא לראשון ולשני אם עשה אותו שני יכול לחזור אותו לראשון משא"כ הכי גבי כלכלות שני שנתקן מחמת ראשון ר"ל מתמת המע"ר שנתן עליו ועל הכלכלה את חוזר ועושה אותו ראשון בתמי' ודו"ק. הדרן עלך הקלין שבדמאי:

פרק ב

הלכה א

אר"א ל"ש אלא בלוקח מן ישראל אבל בלוקח מעכו"ם ודאי וכו' ר"א סבר מימר רוב א"י נתונה ביד עכו"ם ור"י כבר מימר רוב א"י נתונה ביד ישראל אפילו סבר ר"א כר"י רוב א"י נתונה ביד ישראל ר"א חש למיעוט כהדא סירקיא שהיתה מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכח לכל הימים ר"י בעי מעתה גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו אני אומר שמא מעמון ומואב הוא ונעשה אותו הגר הוכח לכל הגרים אלא כיני' כו' כן גירסת הפ"מ ז"ל ועיקר דהא גירסא דמוכח היא בל"ס כלל ויש להבין עומק הענין דמה"ת דר"א חש למיעוט הא קי"ל בכל התורה כולה דהולכין אחר הרוב והאיך יליף מסירקיא ובאמת סירקיא גופה קשה אם לא דאתיא כר"מ דחייש למיעוטא ונימא דר"א

כר"מ ולמה לי למילף מסירקיא וגם ר"י דפריך מגר שמא מעמון ומואב הוא למה לא צריך מכיבוד אב ואם דילפינן במס' חולין דאזלינן בתר רובא ואי ס"ד דחיישינן למיעוטא דלמא לאו אביו הוא ולמה פריך מגר דשמא מעמון ומואב הוא ובוודאי יש עומק בדבר הזה וכן קשה ג"כ על ר"י מההיא דסירקא למה חיישינן באמת למיעוטא:

ונראה לפענ"ד להסביר הענין בע"ה לאמיתה לפענ"ד ונקדים מה שמבואר אצלי בשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל במסכת פסחים (דף ז') בסוגיא דאזלינן בתר בתרא מעות שנמצא לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בירושלים בשעת הרגל מעשר ובשאר ימות השנה חולין וא"ר שמעיא בר זעירא מה טעם הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום פירש"י ז"ל דמשום הכי בשעת הרגל מעשר ולא תלינן ברובא דשתא משום שעשוין להתכבד ובהר הבית חולין דאזלינן בתר רובא דשתא אבל הרמב"ם ז"ל מפרש בענין אחר דלהכי בירושלים בשאר ימות השנה חולין משום דעשוין להתכבד ובהר הבית חולין דחזקה הגזברין מחללין והוא מהירושלמי אלמא דלהרמב"ם ז"ל צריך טעמא למה בשאר ימות השנה חולין ובאמת קשה לכאורה הא זה בלא"ה ניחא דאזלינן בתר רובא דשתא כדפרש"י ז"ל והצל"ח ז"ל מאריך בקושיא הזאת לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל ונראה לפענ"ד דהרמב"ם ז"ל אזיל לטעמי' ולשיטתו שפיר ניחא משא"כ לשיטת רש"י ז"ל לשיטתו ע"כ כדפירש דהטעם דעשוי להתכבד הוא דווקא על הא דבשעת הרגל מעשר דניזיל בתר רובא דשתא ונקדים לפרש ירושלמי חמור מאד שנלאו המפרשים ז"ל להעמידה וכאשר נבאר עומק הענין יומתק כדבש סוגיא דידן בע"ה:

גרסינן בירושלמי מס' כתובות (פ"ק) על הסוגיא דאר"י מעשה בתנוקת שירדה למלאות מים מן המעין ונאנסה אר"י ב"נ אם רוב העיר משיאין לכהונה הר"ז תנשא לכהונה רב יהודה בשם רב כהן קרינה של ציפורן הוה עובדא ר"י ר"א בר עוקבא תריהון אמרו בשם ר"ח בשם ר' ינאי מודה ר' יהושע באנוסה כו' כו' א"ר אילא בשם ר' ינאי תוכה בציפורין בעל רבא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין ובעל חזקה שפסול ששם בעל פלטיא מהו ר' ירמיה בר ווא אמר ברוב ר' יוסי אומר אינו ברוב כן צ"ל ומוכח היא וכן גרס בנני' ז"ל חייליה דר' ירמיה מן הדא וכו' ופלטיא הולכין אחר הרוב ומהו דאמר רבא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין ובועל חזקה שפסול ששם בעל ע"ד דר' ירמיה והן שראוהו פורש מן הבתים ע"ד דר' יוסי אפילו בפלטיא ע"כ ה"פ דרב יהודא בשם רב כהן מוקר בקרנית כמו דאוקמינן בש"ס דילן במס' כתובות (דף ט"ו ע"ב) דאיכא תרי רובא רוב סיעה ורוב העיר ובזה מודה ר' יהושע. ור"ת בשם ר' ינאי ס"ל דלעולם לא הוה בקרנות של ציפורי רק בתוך העיר דקרינות פי' בשט"מ ז"ל דהיא מחוץ לעיר ששם

היו באין סותרים בקרינות עיי"ש ור"ת בשם ר' ינאי ס"ל דלעולם לא היו בקרינות רק בתוך העיר ורק דמודה ר' יהושע באנוסה וע"ז מסיים ר' אילא בשם ר' ינאי תוכה של ציפורין בעל דר' ינאי לטעמי' דלאו בקרינות אלא בתוכה של ציפורין ורק דמודה ר"י באנוסה ורב"א בשם ר"י ראוהו פורש מציפורין ובעל חזקה שפוסל ששם בעל דציפורין הוי קבוע פלטיא מהו פליגי ר' ירמי' ור' יוסי דר"י ס"ל כרוב דלא חשיב קבוע רק בבתים אבל לא בפלטיא ור"י ס"ל דאינו כרוב דס"ל דהוי קבוע דפלטיא שהיא אחורי הבתים ששם מתקבצין סוחרי העיר כדפרש"י ז"ל במס' שבת (דף ו' ע"א) וע"כ ס"ל דחשוב כקבוע שם וע"ז מסיים הא דא' רבא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין ובעל חזקה שפסול ששם בעל ע"ד דר' ירמי' והן שראוהו פורש מן הבתים דאז חשוב ראוהו פורש מן הקבוע וע"ד דר' יוסי אפילו מפלטיא ואח"כ מתחיל היתה ציפורין נעולה ר' יוסי אומר עד שיוכיח נכא ר' יוסי אומר ברוב חיילי' דר' יוסי מן הדא דמר זעירא ר' יוסי בשם ר' יוחנן נתחלפה קופתו אצל הטוחן אם הוחזק ע"ה להיות טוחן שם באותו היום חושש ואם לאו אינו חושש מה בינה ולסירקת לא כן תני סירקות שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכח לכל הימים סירקית אפשר לה שלא להסתפק ברם הכא לא הוחזק אלא ע"ה להיות טוחן שם באותו היום וחושש נכא אני אומר לא ירד אלא הפסול למלאות שם באותו היום וחושש והא ר' אילא בשם ר' ינאי תוכה של ציפורין בעל ור' בא בשם ר' ינאי ראוהו פורש מציפורין בעל חזקה שפסול ששם בעל ובנמצא הלך אחר רוב מן קושיי מדמו לה רבנן לשרצים דתני תשע וכו' וכו' הסוגיא חמורה ולפע"ד פירושה ברור ונחמד דיש לחקור בהדין דקבוע דקי"ל דהוי מחעמ"ח ופירש קבוע הוא דניכר האיסור במקומו ותשע חנויות קבועין על בשר שחוטה וחנות עשירי קבוע בבשר אסור ואינו יודע ממי לקח קי"ל דאין הולכין אחר הרוב וכמו כן אם במקום אחד קבוע תשעה פעמים מוכרין בשר שחוטה ופעם עשירי נבילה אם לקח באיזה פעם וספק לו אם הפעם הזה הוא מפעמים הרבה של כשירה או מפעם אחד של שריפה אם הולכין אחר הרוב או לא דהוי ג"כ קבוע דהא פעם העשירי קבוע הוא דניכר הפעם הזה האיסור לעצמו והוי קבוע דמה לי אם דקבוע האיסור במקום העשירי וקבוע ההיתר במקומות התשעה וספק לו על המקום או דברור לו המקום וספק לו על הפעם דהא ה"נ רוב פעמים קבוע הוא בהיתר ומיעוט פעמים קבוע לאיסור והוי קבוע וקי"ל דבקב ע אין הולכין אחר הרוב או דלמא דווקא במקום הוא דאמרינן קבוע דבשעה שלקח הבשר מהחנות היה בשעת מעשה קבוע להאיסור אבל במקום אחד ורק דמספקא לן בפעמים באיזה פעם הוא דבשעת מעשה לא נקבע האיסור רק דבמקום זה נקבע רוב פעמים היתר ומיעוט

פעמים איסור. וע"י החקירה ההוא יתבאר הירושלמי כעין חומר דהנה בעיר אצל המים דקבוע שם פסול אחד בתוך העיר והבתים הוי קבוע דאיכא בית אחד קבוע להפסול אבל העיר גופה כמו אצל המעיין שבני העיר מסתפקין ממנה דהתם קבוע במקום הזה רוב פעמים כשירים ומיעוט פעמים פסולין בהא יש לדין אם דיינינן להקבוע או דלמא לא דיינינן לי' קבוע כיון דבשעה הזה שירדה התינוקת לא נקבע הפסול בשעת מעשה. ובזה יתבאר הירושלמי היתה ציפורין נעולה כלומר דבלא נעולה איכא רוב סיעה כדאיתא במס' כתובות בבבלי (דף ט"ו ע"א) רק בהיתה נעולה בזה יש לחקור אם נקרא רבוע או לא וקאמר ר"י עד שיוכיח ופי' תיבת יוכיח הוא כמו דאמר לקמן נעשה אותו היום הוכח לכל הימים דפירושו דהוי הוכחה לפסול כמו כן הכי פירושו עד שיוכיח דיהא הוכחה דגם פסול היה אצל המעיין אבל בליכא הוכחה לפסול אזלינן בתר רוב ולא דיינינן לה בקבוע נכא אמר ר' יוסי ברוב כלומר דבכאן גם ר"י מודה דברוב הגם דבפלטיא ס"ל דאינו כרוב דפלטיא שאני דפלטיא קבוע כשרים ופסולין משא"כ הכא בהעיר כמו אצל המעיין חייליה דר' יוסי מן הדא דמר ר"ז בשם ר"י נתחלף קופתו אצל הטוחן אם לא הוחזק ע"ה להיות טוחן שם באותו היום אינו חושש הגם דבמקום הזה נקבע רוב פעמים חברים ומיעוט פעמים ע"ה לא אמרינן דהוי קבוע וה"נ לר"י דהמעיין לא חשוב קבוע בזה דרוב פעמים קבועים כשירים ומיעוט פעמים פסולין וקפריך מה בינה ולסירקו לא כן תני סירקי שהיתה מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכח לכל הימים אלמא דאפילו בפעמים נמי אמרינן קבוע דכיון דפעם אחד נקבע איסור אפילו דרוב פעמים נקבע היתר חוששין לפעם המיעוט וה"נ גבי טוחן וגבי פסול אצל המעיין ניחוש לפעם המיעוט כיון דנקבע רוב פעמים כשירים וחבירים ומיעוט פעמים פסולין ועם הארץ הוי קבוע על זה משני דסירקא טעם אחר הוא לאו משום קבוע אלא דסירקא הוא מוכר ישמעאל וכיון דנתחזק יום אחד באיסור הרי הוא בחזקת איסור לעולם דאוקמינן לי' בחזקת האחרונה דאמרינן דנעשה מוכר איסור לעולם ואינו מסתפק עוד היתר רק איסור לבד וזהו דקאמר סירקי איפשר לי' שלא להסתפק כלומר דאיפשר שלא מסתפק עוד היתר אלא בחזקתו האחרונה דאינו רוצה למכור היתר רק מוכר איסור לבד משא"כ הכא לא הוחזק אלא ע"ה להיות טוחן שם באותו היום וחושש בתמיה וכן אני אומר לא ירד אלא הפסול למלאות באותו היום וחושש בתמיה ומדויק תיבת אלא הפסול דנקט דבר והיפוכו כיון דקאמר גבי סירקות איפשר שלא להסתפק עוד בהיתר אלא באיסור ע"כ מסיים הכא אני אומר לא ירד אלא הפסול בתמיה והא ר"א בשם ר"י תוכן שבציפורין והא כמו אמר מר או גופה והא ר' בא בשם ר"י ראוהו פורש מציפורין ובעל

חזקה שפסול שם בעל רק בנמצא הולך אחר רוב אבל בראינו פורש ממקום הקביעות הוי קבוע וכמחעמ"ת דמי מן קושיי מדמי לה לשרצים תשע שרצים וכו' והוי כההיא דאמרינן בבבלי קבוע מנ"ל ומסיום ההיא דשרצים עיי"ש ומן קושיי הוא פירש רבנן דמן קושיי וכזה איתא בהדיא במס' חלה (פ"א) מן קושיי פתרין לה חלה תרימו וגו' והתם מבואר בפשיטות דרבנן מן קושיי וה"נ דכוותי':

ועכשיו דביארנו ת"ל הירושלמי הזה יתבאר בע"ה באר היטב הירושלמי דסוגיא דידן דר"א ס"ל אפילו רוב א"י נתינה ביד ישראל מ"מ חש למיעוט כיון במקום הזה שמביאין מא"י רוב פעמים מן ישראל ומיעוט פעמים מוכרים והוי קבוע במקום הזה רוב פעמים מן הישראל ומיעוט פעמים קבוע דמן העכו"ם אמרינן דהוי קבוע ומייתי ראיה מסירקיא שהיתה מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו היום הוכח לכל הימים אלמא דבנקבע רוב פעמים להיתר ומיעוט פעמים לאיסור הוי קבוע וה"נ כיון דנקבע במקום הזה רוב פעמים של ישראל ומיעוט פעמים של עכו"ם היי קבוע וע"ז ר' יוסי לטעמיה פריך א"כ האיך מקבלין גר כיון דבמקום הזה באים איזה פעמים מעמון ומואב דאינו רחוק כ"כ מא"י א"כ איקבע במקום הזה רוב פעמים אומות אחרים ומיעוט פעמים עמון ומואב א"כ גר שבא להתגייר אין מקבלין אותו שמא מעמון ומואב הוא ונעשה אותו הגר שבא מעמון ומואב הוכח לכל הגרים א"ו דברוב פעמים ומיעוט פעמים במקום אחד לא חשוב קבוע כמו רוב מקומות ומיעוט מקומות וההיא דסירקא כבר תירץ ר"י במס' כתובות בירושלמי הנ"ל:

ועכשיו יתבאר שיטת רש"י הרמב"ם ז"ל דרש"י ז"ל ס"ל דהעיר חשיבא אינו קבוע דמפרש במס' כתובות אי דאזלי אינהו לגבה אי עקר הבועל מביתו אמרינן כל דפריש מרובה פריש וכן פירש בתוס' ז"ל ושיטת הרמב"ם דהעיר כולה חשיבא קבוע והב"י ז"ל כתב דהרמב"ם ז"ל סבירא ליה דהעיר הוי קבוע גזירה היכא דאזלי איהי לגבי' ולכאורה קשה להבין בכוונת הרמב"ם ז"ל כן דכתב שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא כקבוע בכף הדמיון. אבל לפי הירושלמי הנ"ל ניחא דהתם מדמי ציפורין לנתחלפה קופתו אצל הטוחן בלא הוחזקה ע"ה להיות טוחן באותו היום ואית דמדמי לסירקי דאחד הוכח לכל הימים הא קמן דתלו בקביעות רוב פעמים היתר ומיעוט פעמים איסור אי נקרא קבוע או לא. וע"כ לשיטת רש"י ז"ל לא נקרא קבוע ולהרמב"ם ז"ל נקרא קבוע וע"כ השמיט הרמב"ם ז"ל הא דר"ז בשם ר' נתחלפה קופתו אצל הטוחן משום דהוא מדייק מן לשון הגמ' בכתובות (דף ט"ו ע"א) רוב העיר נמי אי דקא אזיל איהו לגבה מלשון זה משמע דכל העיר חשיבא קבוע לא הבתים וע"כ פסק (בפט"ו מה' א"ב הכ"ה) דמצא בה תינוק

מושלך אם רוב ישראל אם הרגו אינו נהרג עליו וכתב הה"מ ז"ל דהוי קביע וכמע"מ דמי ואי דס"ל להרמב"ם ז"ל דהעיר תשובה אינו קבוע רק לענין יוחסין גזרינן דלמא אזלי איהי לגבייהו א"כ קשה אמאי ס"ל דאינו נהרג עליו הא רוב ישראל צריך להיות ישראל ודיקא לענין יוחסין בעינן תרי רובא א"ו דהרמב"ם ז"ל ס"ל דתוך העיר חשיבא קבוע וזה קמ"ל רב דוקא לענין להחיות אבל לענין יוחסין לא משום דבעינן תרי רובא ולעולם דהורגו ג"כ אינו נהרג עליו משום דקבוע כמע"מ דמי, וכן כתב הה"מ ז"ל מפורש דלהרמב"ם ז"ל חשיבא העיר קבוע. וכיון שכן שפיר ניחא שיטת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל דרש"י ז"ל ס"ל דהעיר חשיבה ניידי וע"כ פורש במס' פסחים הא דר"ש ב"ז מ"ט הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום הוא משום דאל"כ קשה אמאי בשעת הרגל מעשר ניזיל בתר רובא דשתא משום דלי"ל קבוע בהעיר אבל להרמב"ם ז"ל דהעיר חשיבא קבוע משום דקביע בה רוב פעמים ומיעוט פעמים כנ"ל א"כ שפיר קמפרש הטעם דעשוין להתכבד בכל יום דאל"כ קשה למה בשאר ימות השנה חולין וניחוש מדמי הרגל של מעשר דהא קבוע במקום הזה רוב פעמים מעות חולין ומיעוט פעמים מעות מעשר ואין אנו יודעים מהיכן הן נפלו הא לקביע כמע"מ דמי ודו"ק:

הלכה ה

ר' יוסי אומר סלי תאני' כו' אכסרה פתור עיי' ברמב"ם ז"ל (בפי"א ממעשר ה"ה) דפסק דלא כר"י ותמהו עליו מנין לו דחכמים חולקין עליו. ועיי' בדברינו לק' בפ"ג ה"ג ותמצא שדברי הרמב"ם ז"ל נכונים ודוק:

הדרן עלך אלו דברים

פרק ג

הלכה א

א"ר יונה מתניתין בעניי חברים ובאכסניא כר' יהושע וכו' אם לנו כאן חייבין אנו לעשר וכו' ר' יוסי אמר בעניי ע"ה היא מתניתא אם אמר את בעניי חבירים ומצאת נועל דלת בפני ע"ה מה מקיים ר"י ואכסניא וכו' תני צריך להודיעו ע"ד דר' יונה דו אמר בעניי חבירים היא מתניתא ניחא ע"ד דר' יוסי דו אמר בעניי ע"ה היא מגניתא אפילו מודיעו מהו מועיל מפני אחד שאינו מתקן וגירסת השנו"א ז"ל מפני אחד שהוא מתקן ושיטת הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל בהאי סוגיא דהירושלמי ס"ל דעני גופה אסור לאכול דמאי רק דמותר לו לבעה"ב להאכילו דמאי ולהודיעו והעני מתקן בעצמו ור' יונה מוקי בעני חבירים אבל לע"ה אסור ור"י מוקי בעניי ע"ה ומודיעו מפני אחד שהוא מתקן ומסיים

בשנו"א ז"ל דלהירושלמי העני בעצמו אסור לאכול דמאי רק דהתירו לבעה"ב שרשאי לחלק להם דמאי והם יתקנו מעצמם ובגמ' דילן במס' עירובין על הא דמערבין בדמאי מפורש דאי בעי מפקר לנכסי והוי עני וחזי ליה משמע דעני רשאי לאכול דמאי ע"כ. כן דעת הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל ע"ש:

ולכאורה קשה לי דמה נעשה לפי הירושלמי באלו משניות בברכות ובשבת ובעירובין ובפסחים ובסוכה דמפרש הטעם בכולהו לענין ברכה דזימון ולענין מצה של דמאי ולענין אחרוג של דמאי דמפרשינן בש"ס דילן הטעם דמגו דאי בעי מפקר לנכסי' משא"כ לשיטת הירושלמי קשה להבין בטעמא דב"ש וב"ה במה פליגין:

ונראה לפענ"ד דלשיטת התלמוד בבלי ושיטת הירושלמי שניהן אזלי לטעמם דאיתא בתוס' ז"ל דמס' ב"מ (דף כ"א ע"ב) ד"ה דאימתי הפקר פטור מן המעשרות היינו דווקא שהפקיר קודם מירוח אבל לאחר גמר מלאכה הפקר חייב במעשרות ולכאורה קשה לי במס' מע"ש (פ"ג) ומובא בש"ס דילן במס' מכות (דף כ' ע"א) ר"ש בן יהודה אומר משום ר"י לא נחלקו ב"ש וב"ה על פירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מע"ש שלהן ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן ב"ש. אומרים יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים וב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום ע"כ ובירושלמי שם גרסינן אמרו ב"ה לב"ש אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מע"ש שלהם ויאכל בכ"מ אף פירות שנגמרה מלאכתן כן אמרו להם ב"ש לא אם אמרתם בפירות שלא נגמרה מלאכתן שהוא יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להפקירן ולפוטרן מן המעשרות א"ל ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן ולפוטרן מן המעשרות ע"כ הרי לפנינו דזה הוא פלוגתא בין ב"ש וב"ה דלב"ש לאחר גמר מלאכה חייב במעשרות ולב"ה אף בהפקיר לאחר גמר מלאכה פטור והר"ש ז"ל מקשה ממשנה (דפ"ק דפיאה) ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח דמשמע לאחר מירוח לא מהני הפקר [ומתרץ דהתם בירושלמי מוקי ההיא מתניתין כב"ש בלא"ה משום קושיא אחריתא] עכ"פ שמעינן דפלוגתא היא בירושלמי בין ב"ש וב"ה ואליבא דב"ה פטור בהפקר אף לאחר מירוח אולם על התוס' ז"ל לא קשה דשיטת הש"ס דילן ע"כ דהפקר לאחר גמר מלאכה חייב במעשרות דגרסינן במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) גבי מצה של טבל מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל רבינא אמר אפילו תאמר ד"ה מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבד יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום בל תאכל טבל וכו' ולכאורה קשה הא חמץ הוי הפקר דחשיב אינו שלו

והפקר פטור מן המעשרות ואם כן היכי משכחת לה חמץ וטבל כאחת הא הוי תרתי דסתרי ואין לאמר דכל עיקר הטעם דהפקר פטור מן המעשרות הוא מן ובא הלוי אין לו חלק ונחלה ממה שיש לך ואין לו חייב אתה ליתן לו יצא הפקר שידך וידו שוין בו וחמץ הוא אסור בהנאה ואין ידך וידו שוין בו ז"א מלבד מה שבארתי (בפ"ק דפיאה) דפטור הפקר הוא בלא קרא דובא הלוי והקרא מיבעי לן לענין הפקר עימורין, מלבד זה נמי אינו דגרסינן בירושלמי (פ"ק דמעשרות) הטעם דהקדש פטור הוא נמי מובא הלוי מאחר שאין ידך וידו שוין בו כמו שידך וידו שוין בו וה"נ מאחר שאין ידך וידו שוין בו כמו שידך וידו שוין בו וא"ל דעד כאן לא פטור הפקר ממעשרות אלא בשהפקיר הוא בעצמו אבל לא בשנפקר ממילא ע"י הפקר שהפקירה תורה ג"ז אינו דהיא איבעי בירושלמי (פ"ק דשקלים ופ"ו דפיאה) ומסקינן שם דהוי הפקר גמור לפטור אף מן המעשרות אף בהפקר ב"ד וא"כ קשה איך משכ"ל חמץ וטבל בהדדי כיון דהוי חמץ ממילא אין כאן איסור טבל וע"כ מוכח דהפקר לאחר גמר מלאכה חייב במעשרות [ולכאורה יש להק' ג"כ משיטת הירושלמי במס' פסחים פרק כ"ש דגרסינן שם ארבעת רבעים בפני עצמן וחימצן וארבעת רבעים בפני עצמן ועירבן אם התרו בו משום תאכל חמץ בפסח לוקה משום אוכל טבל אינו לוקה אבל אם עירבן ואח"כ חימצן אם התרו בו משום אוכל טבל לוקה משום אוכל חמץ בפסח לוקה וקשה ג"כ כנ"ל כיון דהוי חמץ א"כ אמאי לוקה משום אוכל טבל אבל ז"א דהתם לא נחית רק לענין אין איסור חל על איסור, ואיכא למימר דקאי שם אליבא דריה"ג, משא"כ בש"ס דילן לרבינא דקאמר אפילו תימא ד"ה קשה כנ"ל] וע"כ מוכח דאם הפקיר לאחר מירוח חייב במעשרות וכיון שכן אזלי התלמודים לטעמם דלכאורה קשה למה קאמר מגו דאי בעי מפקר לנכסי לימא מגו דאי בעי מפקר לדמאי והפקר פטור מן המעשרות בשלמא בטבל גמור לא קשה דהא כיון דמדאורייתא לא חזי לא אמרינן מיגו ולא הוי לכם על ידי מיגו אבל בדמאי דאמרינן מגו קשה כנ"ל ומצאתי קושיא הזאת בס' מהר"ם חלאווה ז"ל ומתורץ דלאחר מירוח אין הפקר פטור ממעשרות כשיטת התוס' ז"ל הנ"ל והוא לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי דלבית הלל בשהפקיר לאחר מירוח פטור ממעשרות אם כן באמת אין צריך למיגו דאי בעי מפקר נכסי אלא מיגו דאי בעי מפקר לדמאי והשתא ב' התלמודים אזלי לטעמם הש"ס דילן סבירא ליה דהפקר לאחר גמר מלאכה חייב במעשרות וליכא בזה פלוגתא בין ב"ש וב"ה ע"כ ל"ל מיגו דאי בעי מפקר לדמאי אבל לשיטת הש"ס דילן פליגי ב"ש וב"ה בהא דעניים אוכלין דמאי דלב"ה עניים אוכלין דמאי ולב"ש אין מאכילין את העניים דמאי ופליגי ב"ש וב"ה במיגו דאי בעי מפקר לנכסי דלב"ה שייך מיגו דאי

בעי מפקר לנכסי ולב"ש לא שייך מגו דאי בעי מפקר לנכסי ולשיטת הירושלמי דלכו"ע עניים אין אוכלין דמאי וליכא בזה פלוגתא בין ב"ש וב"ה וליכא מגו דאי בעי מפקר לנכסי אבל פליגי במגו דאי בעי מפקר לדמאי דלב"ה איכא מגו דאי בעי מפקר לדמאי ולב"ש ליכא מיגו דאי בעי מפקר לדמאי:

אבל קשה בהך סוגיא לשיטת הרמב"ם ז"ל דפסק (בפ"י מהל' מעשרות) דעניים מחויבין לתקן הדמאי א"כ האיך יעמוד כל הנך משניות דברכות ושבת ועירובין ופסחים וסוכה הנ"ל:

ונראה לפענ"ד דלהרמב"ם ז"ל שיטה אחרת בזה הסוגיא דהנה התוי"ט ז"ל כתב דהרמב"ם ז"ל בחיבורו חזר ממה שפירש בפי' המשניות דבפי' המשניות כתב לחלק בין גבאי צדקה דסיפא לבין הרישא דמאכילין את העניים דמאי דבגבאי צדקה העניים מתקנין וברישא העניים אוכלין בלא תיקון משום דברישא מיירי דהעניים אוכלין סעודה אחת משא"כ בגבאי צדקה דהעניים חולקין ביניהם מנה יפה, משמע מזה דברישא העניים אוכלין בלא תיקון ואלו בחיבורו כתב דגם ברישא העניים מתקנין:

ונראה לפענ"ד דהרמב"ם ז"ל אזיל בחדא שיטה, דנדייק לשון הרמב"ם ז"ל שם וז"ל שם (בפ' י"א) מותר להאכיל את העניים ואת האורחין דמאי וצריך להודיען והעני עצמו והאורח אם רצו לתקן מתקנין, ובפ' י"ב ז"ל גבאי צדקה גובין סתם מכל אדם ומחלקין סתם והרוצה לחקן יתקן עכ"ל ולכאורה קשה למה בפ' י"א כתב אם רצו לתקן בלשון אם ובפ' י"ב כתב והרוצה לתקן יתקן הו"ל לכתוב ברישא ג"כ כן וצריך להודיען והרוצה לתקן יתקן אלא ע"כ מוכח דס"ל דברישא אין חוב על העני לתקן אלא באם רוצה אבל בגבאי צדקה דהוא מנה יפה כשמחלקין ביניהם כפי' המשניות ז"ל הנ"ל בוודאי חוב על העני לתקן והבע"ב אינו מחויב ליתן מתוקנין כדברי ב"ש במתניתן אלא מחלקין סתם והרוצה לתקן יתקן ופי' הירושלמי אליבי' שפיר עולה כהוגן דר"י מוקי בעניי חבירים דכל עיקר דהקילו בעניים הוא להקל עלינו מצות צדקה והכנסת אורחים ס"ל לר"י דווק' בשביל חבירים הקילו אבל לא בשביל ע"ה ומוקי בעניי חבירים ובאכסניא חברים כר' יהושע ואמר לו ר' יוסי דאם אומר את כן לא נמצא נועל דלת בפני ע"ה ומוקי בעניי ע"ה ובאכסניא עכו"ם, וע"ז מסיים תני וצריך להודיעו שמא ירצה להחמיר על עצמו ופריך ע"ד דר"י ניחא על דעתי' דר' יוסי קשה ומשני מפני אחד שהוא מתקן שמא ירצה להחמיר על עצמו ונמצא לדעת הגר"א ז"ל דהטעם דר"י דמוקי בעניי חבירים הוא משום דנאמן שיעשר ולדעת הרמב"ם ז"ל דהטעם דהקילו הוא בשביל להקל הצדקה וראיתי בר"ש ז"ל דס"ל דגם בסיפא גבי גבאי צדקה ס"ל נמי דהא דנקט והרוצה לתקן יתקן הוא

נמי באם שהעני רוצה להחמיר על עצמו וגריס בלשונו בלשון המשנה אם רצה לתקן יתקן בלשון אם וז"ל ודבר תימה לר' יונה מ"ש עני ע"ה הא חבירים נמי אי לא בעי לא מעשרין כדמוכח בעובדא דר"י ותני נמי מתניתן אם רוצה לתקן יתקן, ואם לנו קאי גבי אכסניא וכו' עכ"ל הרי מזה סעד לדברינו דמפרש דתלוי ברצונו אי לא בעי לא מעשרן והרוצה לתקן הוא מטעם חומרא מי שרוצה להחמיר על עצמו ולא אליבא דדינא אבל הרמב"ם ז"ל מפרש להסיפא דמדינא חייב לעשר ובריש נקט בלשון אם כלומר אי בעי מעשר ודו"ק:

תמן במאכילו מן המנוין ברם הכא במאכילו מן האבוס עי' בפנים מה שביארנו בע"ה דזהו כההיא ברייתא המובא בירושלמי במס' כתובות (רפ"ז ובפ' ב' ד"ג) אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית ויעשה אותה כפועל שאינו יפה שו"פ הדא אמרה לא עשו אותה כפועל שאינו יפה שו"פ והמפרשים ז"ל מבארים שם דהא דמביא הגמ' ראי' מהאי ברייתא דאין מזונות האשה ד"ת הוא מהסיפא דהברייתא מהא דניזונית עם בעלה בשביעית ואי דאורייתא הוא ה"ל כפריעת חוב ולפי הסוגיא דידן מוכח להיפך דבניזונית אצל בעלה מן המנוין לא חשיב כפריעת חוב אלא הענין הוא על פי מה שביארנו בסוגיא דכתובות (דף מ"ז ע"ב) בשיטת התוס' ז"ל דאפילו לרשב"ל דמע"י עיקר מ"מ אינו יכול לומר צאי מע"י במזונותיך היכי דלא ספקה. אבל הרשב"א ז"ל מובא בשטמ"ק (בריש פרק המדיר) דכתב שם דלרשב"ל דס"ל (בדף נ"ח ע"ב) במס' כתובות דמתוך שיכול לכופה למע"י דמע"י עיקר דלדידיה יכול לאמר לה צאי מע"י במזונותיך אע"ג דלא ספקה וקשה לי' לדידי' קושית התוס' ז"ל במס' כתובות (דף מ"ז ע"ב) דאפי' לרשב"ל דמע"י עיקר מ"מ אינו יכול לאמר לה צאי מע"י במזונותיך בדלא ספקה כמו דמוכח בריש המדיר (דף ע' ע"ב) והיינו דמשני הגמר' המתניתין דאמר לה צמע"י במז' ופריך א"ה פרנס למה לי ומשני בדלא ספקה וא"כ יקשה אליבא דר"ל מאי א"ל כמו דפריך על ר"ה דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה ממתניתין דקונם שאני עושה לפיך כמו כן יקשה לרשב"ל מהך מתניתין דהמדיר ובאמת קשה מאד הוכחת התוס' ז"ל לדעת הרשב"א ז"ל:

ונראה לפענ"ד לתרץ בע"ה ע"פ מה דגרסינן בירושלמי בריש פרק המדיר ויש אדם נודר שלא לפרוע חובו ומשני כמ"ד אין מזונות האשה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין לאשה מזונות מדמי שביעית וצ"ל מפירות שביעית אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית ויעשה אותה כפועל שאינו יפה שו"פ הדא אמרה לא עשו אותה כפועל שאינו שו"פ ע"כ והפי' של המפרשים ז"ל לא הבנתי וקשה להבין. ונראה לפענ"ד לפרש ע"פ

מה דגרסינן בירושלמי בפ' שני ד"ג הרי שבא ממנה"י ואשתו תובעת מזונות ואמר צאי מע"י במזונותיך שומעין לו וכו' ר' ירמי' אמר בשאין מע"י כדי לפרנסה ופריך כהדא שומעין לו כמ"ד אין מזונות לאשה מד"ת כהדא דתני אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית ע"כ ומבואר הענין כך דיש לחקור בהא דתקנו חכמים מזונות תחת מעש"י למ"ד מעש"י עיקר אם הוא בתורת חוב דעשאו חכמים חוב על האשה על מע"י וחוב על הבעל למזונות ולא שיהא המזונות פירעון על מעשי ידיה אלא חוב בפני עצמה זה חייב מזונות וזאת חייבת מרש"י או דילמא המזונות הוא בתורת פירעון על מעש"י ויש נפ"מ בין אם הוא חוב בפני עצמו או הוא פירעון על מע"י דאם הוא חוב בפני עצמו כל אתד חייב בחובו ואע"פ שאינה מספקת אבל אם הוא פירעון על מעש"י בדלא ספקה פטור כיון דהוא פירעון על מעש"י ועוד נפ"מ בענין דשביעית דגרסינן בירושלמי (ברפ"ק דמס' מע"ש) אר"י מ"ת אין מוכרין אותו כר"מ ברם כר"י בדין הוא שיהא מותר למוכרו מה וכו' מע"ש שפורעין חובו מדמיו לא כ"ש הא אשכחן דפורעין מע"ש מדמיו כמו דתנינן תמן משך הימנו מעשר בסלע וכו' משך הימנו מעשר בשתים ועמד בסלע נותן סלע של חולין וסלע של מעשר שלו א"ר יוסי שניא היא דמשעה ראשונה מע"ש חייב אלו הי' חייב לו ינתן לו מעשר יאות וכו' ע"כ וה"פ דר' ירמי' מדייק מהך מתניתין דפירעין חוב ממע"ש דבמשך הימנו מעשר בשתים ועמד בסלע מחלל בפדיון בעד סלע אחת של חולין ומשלם לו בעד חוב סלע הב' ממע"ש אלמא דמשלמין חוב ממע"ש וע"ז קאמר לו ר' יוסי דממשנה הזאת אין להוכיח. דשניא הכא דמשעה הראשונה מעשר מחויב לו דהא לקח ממנו מע"ש וחייב לו בעד מע"ש אילו הי' חייב לו חוב של חולין ופרע לו ממעות מע"ש יאות הי' מוכח דמותר לפרוע חוב ממעית מע"ש אבל הכא דהחוב שחייב לו הוא בעד מע"ש וכיון שהחוב הוא מע"ש גופי' מותר לפרוע ממעות מע"ש עיי' בתוי"ט ז"ל במשנה משך הימנו כו' שם ותמצא כן. היוצא לנו מזה דדווקא לפרוע מע"ש בעד חוב דחולין אסור אבל לפרוע ממע"ש בעד חוב של מע"ש גופה מותר ולפ"ז אם החוב הוא על הבעל החיוב דמזונות לא בפירעון בעד מעש"י אלא חוב בפני עצמו שפיר פוסקין מזונית לאשה מפירות שביעית דלא שייך בזה אין פורעין חוב מדמי שביעית דהא לא הוי פירעון בעד מעש"י דחולין אלא חוב בפני עצמו דחייבוהו חכמים לזון את אשתו מהפירות שיש בביתו וכיון דבשנה השביעית פירות שביעית בביתו משועבד הפירות שביעית גופה לאשתו ולא הוי פירעון הפירות הללו בעד מעש"י דחולין אלא הם חוב בפני עצמם והתוב הוא בפירות שביעית בעצמם דהם בעצמם משועבדים לאשה לא בעד מעש"י דחולין אבל אם המזונות דתיקנו

חכמים הם בתורת פירעון בעד מעש"י דחולין אין פוסקין מזונות מפירות שביעית בעד חוב של חולין:

ועפ"ז אתא הירושלמי כפתור ופרח בע"ה דאי מזונות הוא ד"ת נמצא דהחוב הוא מזונות עצמה ולא בעד מעש"י דחולין והחוב הוא בפירות שביעית עצמן ע"כ דפוסקין מזונות משביעית לאשה דבהא לא שייך אין פורעין חוב משביעית כההיא ירושלמי דרפ"ק דמע"ש הנ"ל אלא ע"כ אין מזונות האשה מד"ת אלא מדרבנן, וס"ל להירושלמי דמדרבנן הוא מעש"י עיקר כרשב"ל (בדף נ"ח ע"ב) הנ"ל והמזונות דתקנו חכמים לא בתורת חוב בפני עצמו אלא בתורת פירעון על מעשי ידיה ע"כ אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית, אבל ניזונית היא אצל בעלה בשביעית דכיון דאוכלת עם הבעל לא שייך פריעת חוב [עיי' בר"ש ז"ל (פ"ק דמע"ש) אבל נותנין זל"ז מתק"ח דמפרש במזמין אצלו דמותר עיי"ש] ופריך ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה דאפילו דמזונות מתק"ח למה אין ב"ד פוסקין מזונות מפירות שביעית משום דהוי בתורת פירעון על מעש"י, דלמא עשאו חכמים חוב בפני עצמה על הבעל ולא בתורת פירעון כמו דמצינו דחייבה התורה מזונות לפועל הוא חוב בפני עצמה על הבע"ב ולא בתורת פירעון בעד שכרו דהא אפילו אינו שו"פ אוכל מן התורה והכ"נ הוא בתורת חוב בפני עצמו ולא בעד מעש"י ואפילו אינו מספקת נמי חייב במזונות דלאו פירעון הוא אלא חוב בפני עצמו וכל אתד חייב חובו ומסיק הדא אמרה שלא עשאו אותה כפועל שאינו שו"פ אלא דהחוב הוא בעד פירעון מעש"י וע"כ אין ב"ד פוסקין מזונות מדמי שביעית ע"כ שפיר מוכיח ר' ירמי' בפ' שד"ג מהך מתניתא דאין ב"ד פוסקין מזונות מדמי שביעית הנ"ל דבלא ספקה נמי יכול לומר לה צאי מע"י במזונותיך דלא הוי חוב בפני עצמו אלא פירעון בעד מעש"י:

ועפ"ז יתורץ היטב מה דהקשינו על הרשב"א ז"ל דליפריך לרשב"ל האיך מיתוקם המתניתין דר"פ המדיר דאי בדא"ל צאי מע"י במזונותיך פרנס למה לה כמו שהוכיחו התוס' ז"ל הנ"ל ולפי דברינו יתורץ בטוב טעם דנפ"מ בין אם נימא דמזונות הוא חוב בפני עצמו או דהוא בתורת פירעון על מע"י דאם הוא בתורת חוב חייב לה תומ"י ומשועבד הוא לה על מזונות דיום המחרת דהשעבוד הוא על כל הימים ולא בכל יום נתחדש לה החיוב כמו שכ' הרשב"א ז"ל בתשו' ומובא בש"ך ז"ל חו"מ סימן ע"ב ולמד ממשנה דף ק"ב מהפקחים עיי"ש אבל לרשב"ל דמעש"י עיקר ולדידי' בדלא ספקה נמי פטור לדעת הרשב"א ז"ל וע"כ הוא בתורת פירעון על המעש"י וא"כ נהי נמי דמשועבד לה מעיקרא לפרוע על המעש"י דהא ע"כ דהשעבוד דמזונות לכו"ע הוא מנשואין ולא דבכל יום נתחדש החיוב כמו שכ' הרשב"א ז"ל בראי' גמורה מ"מ אפילו למ"ד דהוי

מזונות פירעון על מעש"י שייך נמי דמשועבד לה מעכשיו בפירעון מזונות על מעש"י שתעשה לו מחרת וכמו דמצינו דאדם יכול לשעבד עצמו היום לפרוע החוב שילוה למחר ומשועבד מעכשיו כדאי' בשו"ע חו"מ (סי' ס"א ס"ז) ומקורו מתשו' הרא"ש ז"ל וכ"כ רש"י ז"ל במס' כתובות (דף י"ט ע"ב) גבי שטר אמנה דמשעבד עצמו מעכשיו באם ילוה יהא משועבד מעכשיו אבל דוקא לאחר שילוה למחר משועבד מהיום אבל בשלא לוה כלל לע"ע אינו משיעבד על מחר אלא באם שילוה מחר משועבד מעיקרא עיי"ש במס' כתובות שם בר"נ ז"ל, וא"כ ה"נ ניהי דמשועבד לה השתא לפרוע על מעש"י דלמחר אבל כ"ז דלמחר לאחר שעשתה מעש"י משועבד לה מעיקרא אבל כ"ז שלא עשתה מע"י דלמחר אינו חייב לה לפרוע עליו א"כ שפיר חל הנדר אף דלא אמר לה צאי מע"י במזונותיך אע"פ דלמחר כשתעשה מע"י מחויב הוא למזונות למפרע מ"מ חל השתא הנדר דהא באמת קי"ל דקונמות מפקיעין מידי שעבוד ורק עיקר הקושיא דפריך בגמ' היכי מצי מדיר לה משום דאלמוהו רבנן שעבודה כדאיתא בתוס' ז"ל (דף נ"ט ע"ב) והוא מטעם דאל"כ יפקיע כל בע"ח ממונו ע"י קונים עיי"ש וזה לא שייך בשטר אמנה שמשעבד עצמו לפירעון מעכשיו באם ילונו למחר בזה אינו מפקיע ממונא מבע"ח דהא רשות ביד הבע"ח שלא ילונו למחר ואם מלוה אותו למחר הוא מעצמו מפקיע ממונו דידי' בשלמא אי מזונות חוב בפני עצמו בזה שפיר מפקיע ממונו מבע"ח ע"י קונם דכן בשנים שחייבים זל"ז כל אחד חוב בפני עצמו אלמוהו רבנן שעבודא דשניהם דלא יפקע כל אחד ממונו מבע"ח ע"י קונם, הגם דאם יפקיע אחד ממונו ע"י קונם לאח"כ יפקיע ג"כ האחר את חובו ממנו, מ"מ הוא מפקיע ממונו מבע"ח ע"י קונם ומה בכך שהאחר לאח"כ ג"כ יפקיע לפיכך גבי קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ותנינן סתמא אפילו אין המע"י עודפים על המזונות הרי דאלמוהו רבנן לשעבודא שלא תפקיע חובה ע"י קונם הגם דגם הוא יפקיע חובו כנגד מ"מ אלמוהו רבנן לשעבודא אבל לרשב"ל דהמזונות היא פירעון בעד המע"י והוא משועבד לה מעכשיו לפרוע על מע"י דמחר היכי שייך אלמוהו לשעבודא הא רשות בידה שלא ליתן מע"י למחר וממילא לא תפקע החוב ואם היא נותנת מחר המע"י היא בעצמה מפקעת חובו ואפילו לרשב"ל דמע"י עיקר מ"מ באינה ניזונית המע"י לעצמה כדאיתא (בדף נ"ח ע"ב) אפילו למ"ד יכול הרב לאמר לעבד וכו' אבל בע"ע לא וכ"ש אשתו א"כ לא שייך אלמוהו גבי מזונות והיכי פריך כל כמיניה דמפקע לשיעבודא והתנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר אלמא דאלמוהו מאי דמיון הוא קונם שאני עושה לפיך למזונות דהתם המע"י הוא בתורת חוב דהא כשהמע"י עודפים ג"כ משועבדת והכא במזונות הוא בתורת פירעון אלא עיקר הקושיא הוא לשיטת ר"ה

אבל לרשב"ל בוודאי חל הנדר ולמחר כשנותנת מע"י וחל שעבודא על המזונות דהא אם ישאל על נדרו ישלם לה דהא החוב חל על המזונות רק אריא דנדר רביע עלה ע"כ עד שלשים יעמיד פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ואין להקשות לרשב"ל למה לא יאמר לה צאי מע"י במזונותיך בשלמא לר"ה מיירי בדלא ספקה אבל לרשב"ל קשה למה יוציא יאמר לה צאי מע"י במזונותיך ז"א דע"י נדר צריך להוציא לאחר שלשים דשמעי בה אינשי וזילתא מלתא כדאיתא בגמ' וכן צ"ל לשיטת הירושלמי דמשני דאין מזונות האשה מד"ת ולפיכך חל הנדר ולמה לאחר ל' יוציא לא תתן לו מע"י לשיטת ר' ירמי' בירושלמי דס"ל בפירוש בדלא ספקה פטור ויאמר לה צאי מע"י במזונותיך ע"כ דע"י נדר זילא בה מלתא כדאיתא בגמ' וז"ב ומשיטת הירושלמי לר' ירמי' מוכרח כדעת הרשב"א ז"ל דלרשב"ל בלא ספקה פטור ודו"ק:

הלכה ד

כאן קופה בקופות כאן פירות בפירות, והרמב"ם ז"ל פסק (בפי"א מה' מעשר) וכתב וז"ל המפקיד פירותיו אצל העכו"ם הרי הן כפירות של העכו"ם שחזקתו להחליף הפקדון והאיך דינם, אם היו פירות שלא נגמרה מלאכתם ונגמרה ביד ישראל אחר שלקח הפקדון מפריש מעשרותיו כמו שביארנו ואם הוא פירות שהפקיד טבלים ונגמרה מלאכתן חייב להפריש שמא לא החליף העכו"ם, ולפיכך יראה לי שהמעשרות שיפריש ספק אבל אם הפקיד אצלו מתוקנין א"צ להפריש כלום שאפילו החליף העכו"ם פטורין כמו שביארנו בה' תרומות דגנך ולא דגן העכו"ם עכ"ל, ולכאורה קשה דגרסינן במס' בכורות (דף י"ב ע"ב) תנן המפקיד אצל העכו"ם כפירותיו, ר"ש אומר דמאי אר"א להפריש כו"ע לא פליגי כי פליגי ליתנן לכהן ת"ק סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתנהו לכהן ור"ש סבר דמאי, ופרש"י ז"ל ספק חילפן ספק לא חילפן כו' עכ"ל ז"ל עיי"ש, הרי דס"ל דהאי כפירותיו דתני במתניתן הוא ודאי דודאי חילפן עכו"ם, וא"כ אמאי פסק הרמב"ם ז"ל לשיטתו דס"ל דמירוח העכו"ם פוטר וכשהפקיד אצלו טבלים חייב להפריש מספק שמא לא החליפן העכו"ם, וא"כ אמאי הגמרא במסכת בכורות (דף י"א) הנ"ל דקאי אליבא דמ"ד דס"ל דמירוח העכו"ם אינו פוטר ובשהפקיד אצלו מתוקנים צריך להפריש ודאי אמאי והא הוי ספק שמא לא החליפן העכו"ם, וכמו דלהרמב"ם ז"ל דס"ל דמירוח העכו"ם פוטר חייב להפריש מספק שמא לא החליפן וה"נ אם מירוח העכו"ם אינו פוטר הו"ל להפריש מספק שמא החליף אבל לא ודאי, דהא שמא החליפן, וזהו קושיא אלימתא לכאורא, אבל אתי שפיר ע"פ סוגית הש"ס בירושלמי פ"ג דמעשרות ופסקי הרמב"ם ז"ל דגרסינן שם בזמן שהרוב מכניסין לבתיהן אוכל מהן ארעי ומתקן ודאי ובזמן שהרוב

מכניסין לשוק אסור לאכול מהן ארעי ומתקן דמאי כו' מכניסין לבתיהן מתקנין ודאי וכן פסק הרמב"ם (בפ"ג מה' מעשר הכ"ג) ע"ש בכ"מ ז"ל גבי מחעמ"ח והכניס לבתיהן ודאי משום דכיון דהכניס לתוך הבית ומכיון דהוא מחעמ"ח מכנסו לתוך הבית הרי טבל לפנינו לא אתא ספק ומוציא מידי ודאי לפנינו עכ"ל ז"ל, אלמא היכא דהוא ספק אם נתחייב כלל בתרומה דשמא לא נטבל כלל הר"ז דמאי אבל כשודאי נטבל וספק הוא משום שמא הוא מן מכניסי לשוק וכבר הפריש תרומה או שמא הוא מן מכניסי לבית ולא הפריש תרומה צריך להפריש תרומה גם כן אף שהוא ספק שמא הוא מאותן שכבר הפריש תרומה מכל מקום אין ספק מוציא מידי ודאי והכא נמי דכותי' דכשהוא ספק אם היא מפירות ישראל שכבר הפריש' תרומה או מן העכו"ם ועדיין לא הפריש תרומה מחויב בתרומה, ודמי ממש לספק אם הוא ממכניסי לשוק או לבית מחמעמ"ח דקי"ל ודאי כשהכניסו לתוך הבית וה"נ דכוותי' לשיטת הגמרא למ"ד דמירוח העכו"ם אינו פוטר וכשהפקיד אצלו חולין מתוקנים דהוי ספק שמא הוא מן העכו"ם ולא נתקן עדיין או שהוא של ישראל ונתקן, א"כ לפ"ז אין ספק מוציא מידי ודאי בודאי טבל וספק מתוקן ע"כ מפריש ודאי אבל בספק טבל הוי דמאי כלומר ספק ע"כ לשיטת הבבלי דחיישינן שמא החליפן הוי ודאי אבל להרמב"ם ז"ל דחיישינן שמא לא החליפן הוי ספק משום דלשיטת הבבלי הוי ספק שמא הוא מתוקן אבל להרמב"ם ז"ל הוי ספק שמא הוא טבל וע"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל כשהפקיד טבל הוי דמאי כלומר ספק, וכן מבואר הכלל הזה גם במשנה מפורשת במס' מכשירין (פרק ב') המוצא פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתיהן כו' מחעמ"ח דמאי כו' אוצר שישראל ועכו"ם כו' מחעמ"ח ודאי הרי החילוק מבואר דבס' טבל הוי דמאי ובס' מתוקן הוי ודאי עיין בהרע"ב ז"ל שם, ובזה ניחא ג"כ מה דלכאורה צ"ב לשיטת הראב"ד ז"ל דביארנו דלשיטתיה ז"ל הוא דתנינן במתניתן אצל העכו"ם כפירותיו פי' דהוי ודאי דמחלק הגמרא בין הרישא להסיפא דגבי קופות ברישא הוי דמאי אבל בסיפא בפירות הוי ודאי משום דחזקה שודאי החליף אע"פ דמסיק דאינו פוטר טבל ברור במקום אחר דהוי ספק שמא הוא כבר מתוקן דשמא לא החליף א"כ קשה אמאי הוי ודאי יהי' ג"כ ההפרשה ספק ולמה יתן לכהן נימא הממע"ה אבל לדברינו ניחא שפיר דהא כלל בידינו בודאי טבל וספק מתוקן צריך למיתב לכהן משום דאין ספק מוציא מידי ודאי וע"כ לענין גוף הפרשה צריך להפריש ודאי וליתן לכהן משום דאין ספק מוציא מידי ודאי, אבל לפטור טבל במקום אחר בזה אמרינן להיפך דאין ספק מוציא ודאי טבל ברור שבמקום אחר, והא דבדמאי בעלמא א"צ ליתן לכהן הגם דהוי ודאי טבל וספק מתוקן ז"א דהא בדמאי לא הוי ספק כלל דהא מה"ת

הולכין אחר הרוב ורוב ע"ה מעשרין הן, רק חומרא בעלמא שהחמירו חכמים, ומפורש כדברינו זה בתוס' ז"ל במס' ב"ב (דף פ"א ע"ב) ד"ה אלא דבספק אם קיים מצות נתינה הוי ס"ד ולחומרא ובדמאי הוא משום דהוי מדרבנן ועיין בחיבורינו בשו"ת רידב"ז סימן י"ד דמבואר כמה יסודות ע"ז, והא דהכא בטוחן הוי דמאי משום דבטוחן לא הוי ספק השקול אלא דקרוב הדבר שלא החליף משום דמתיירא להחליף שמא לא יכוין במלואם ובכ"מ דמירתת סמכינן ע"ז לגמרי להיתרא רק הכא חומרא בעלמא הוא דהוי דמאי, וכ"כ מפורש במל"מ ז"ל גבי קופות בקופות משום דמתיירא אמרינן קרוב הדבר שלא החליף וז"ב בע"ה:

ולא על יאות הוי ר"ח מתריס לקבל ר' אחא, הוא סיום מסוגיא הזאת השייך למכ' ע"ז ושם גרסינן ולא על יאות ר"ח מתריס לקבלי', פי', דהתם גרסינן באיבעי' מהו כפירותיו ממש בשם ר"ח בעי קומי ר"מ מה כפירותיו ממש וע"ז מסיים בתר דא"ל ר"מ ולכל דבה, ולא על יאות הוי ר"ת מתריס לקבלי', ופי' לזה הוא עפ"מ דגרסינן במס' ע"ז (דף ל"ב ע"א) המפקיד יינו אצל עכו"ם אסור בשתי' ומותר בהנאה, ופריך והתנן המפקיד פירותיו אצל עכו"ם הרי היא כפירות של עכו"ם למעשרות ולשביעית הבמ"ע כגון שיחד לו קרן זוית עיי"ש ועיין הירושלמי דסוגיא דידן יאיר עינינו בע"ה מה דגרסינן שם והתנן המפקיד פירותיו אצל העכו"ם הרי הוא כפירות של עכו"ם למעשרות ולשביעית, ולכאורה קשה הא זהו משנה דידן ולמה נקט המשנה בצורה אחרת ולא כמו שהיא שנוי' במשנה דידן דגרסינן הרי הוא כפירותיו ותו לא מידי ולמה מביאה הגמרא בצורה אחרת אבל לפי הירושלמי הזה ניחא שפיר דהא לפי איבעי' דר' ירמי' יש מקום לפרש המשנה הרי הוא כפירותיו דהרי הוא כפירותיו ממש ר"ל פירותיו של ישראל ופוטר טבל ברור במקום אחר דודאי לא חלפונהו א"כ לא היה קשה כלל מהמשנה הזאת, אך מכיון דהגמרא ס"ל פירוש המשנה כר"ז לכל דבה ע"כ מביא המשנה בלשון זה בפירוש דהרי הוא כפירותיו של עכו"ם למעשרות ולשביעית, ועי"ז יאיר עינינו בירושלמי שם (בפ"ב ה"ג) דגרסינן שם הפקידו אצלו אסור בשתי' ומותר בהנאה ר"ז בעי קומי ר' יוסי מה במיחד א"ל במפקיד אתא ר"א בשם ר"י שלש יינות הן כו' הפקידו אצלו בחותם אחד אסור בשתי' ומותר בהנאה, א"ר ירמי' קומי ר"ז חמי מה אמר לא אמר אלא בחותם הא בלא חותם אסור בשתי' ובהנאה הורי לר' לעזר במיחד והוי ר"ז חדי בה, תמן תנינן אצל העכו"ם כפירותיו ר"ש אומר דמאי ר"ח בעי קומי ר"מ מה כפירותיו ממש פוטר טבל במקום אחר א"ל ולכל דבה ולא על יאות ר"ח מתריס לקבלי' הפקידו אצלו בחותם ר"ח ור"מ חד אמר אסור וחד אמר מותר ע"כ, ופירושו מבואר היטב לפי דברינו דעל הא דקאמר הפקידו

אצלו אסור רק בשתי' אבל מותר בהנאה קשה לי' לר"ז קושית הש"ס דילן ממתניתן דידן דאצ"ל העכו"ם כפירותיו ומפרש ג"כ כפירותיו של עכו"ם ע"ז בעי ר"ז קומי ר' יוסי לאוקמי במיחד, כמו בש"ס דילן שיחד לו קרן זוית ור' יוסי קאמר ליה דז"א אלא מיירי במפקיד, ואינו מבואר לנו מפני מה ניחא לי' לאוקמי במפקיד ולא קשה ממשנה דידן או דר"ל דמתניתן דידן פירושו כפירותיו ממש פוטר טבל ברור, כלומר כפירותיו של ישראל או דס"ל ג"כ דפירושו דמתניתן כפירותיו הוא כפירותיו של עכו"ם אך דשאני הכא דמיירי בהפקיד אצלו בחותם ע"כ מותר בהנאה, משא"כ במתניתן דידן דמיירי בהפקיד אצלו בלא חותם, ואך ר"ז דמוקי במיחד משום קושיא ממתניתן דידן ס"ל דר"י מיירי נמי במפקיד סתם כמו במתניתן דידן וע"כ מוקי במיחד ואתא ר"א בשם ר"י שלש יינות כו' הפקידו אצלו בחותם אחד אסור בשתי' ומותר בהנאה ע"ז א"ל ר"י לר"ז דר"ז דרצה לאוקמה במיחד משום הקושיא ממתניתן דידן ע"ז א"ל חמי מה אמר לא אמר אלא בחותם הא בלא חותם אסור בשתי' ובהנאה וא"כ א"צ לאוקימתא דידך במיחד והורי ר"ל במיחד כר"ז וחדי ר"ז ע"ז, ואח"כ גרס הגמרא המשנה דידן ומה דמפלפלין עלה ר"ח ור"מ דר"ח סבר מימר כפירותיו ממש ר"ל כפירות של ישראל ור"מ השיב לו ולכל דבה ומסיק הגמרא דלא יאות הא דר"ח מתריס לקבלי' כמו דמסיק דהא בהפקידו אצלו בחותם ר"ח ור"מ חד אמר אסור וחד אמר מותר וא"כ אפילו למאן דמתיר הוא דוקא בחותם [כדאמר לעיל] אבל בלא חותם אסור ואיך רצה לומר במתניתן דידן אפילו בלא חותם כפירותיו ממש של ישראל דפוטר טבל ברור במקום אחר, וזה ברור מאד ודוק:

בעון קומי' מ"ט א"ל כד תסאבין אנא אומר לכם פי' כשתזקינו אגלה לכם טעם הדבר כן מביא מהרא"פ זצ"ל בשם תשו' ר"ב אשכנזי זצ"ל מה הוה מימר להון הוא שייך לקמן כפי' הפ"מ ז"ל ומוכח היא. רשב"א בעי ניחא לטהרות לא אמר להון מפני גדר טהרות לקדשים לא אמר להם מפני גדר למעשרות לא אמר להון ואילו הוה אמר להון מה הוה מימר להון גבי מעשרות כמ"ד מאיליהון קיבלו עליהן את המעשרות כן גירסא האמיתי בל"ס וכן הוא במהרא"פ ז"ל ומוכח הוא שכן היא ולהסביר הענין הזה בע"ה לאמיתה נראה לפענ"ד ע"פ מה דגרסינן לקמן במס' תרומות (פ"ו) דאיתפלגין גזל תרומה מאבי אמו כהן ר"י אמר משלם לשבט רשב"ל אמר משלם לעצמו א"ר יונה כך היה משיב רשב"ל לר"י ע"ד דתימר משלם לשבט והתנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן וישלם ג' ר"י בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילו ע"כ:

וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י דה' תרומות וז"ל שם בה' ק"ו הגוזל תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזילו שנאמר ונתן לכהן את

הקודש אינו חייב אלא בחומש של קודש בלבד כו' וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות וז"ל א"א נ"ל שיש כאן שיבוש ומה בין גזל וגנב הלא ונתן לכהן את הקודש בין גנב וגזלן משמע ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד ולמה לא ישלם ב' חומשין בגזלן כמו בגנב והסוגיא שבירושלמי הטעתו שראה גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואח"כ ראה גנב תרומת הקדש ואבוה ובכל ענין נשתבש ודומה שלא ראה הסוגיא דרשב"ל הקשה על ר"י שאמר בגזל תרומה משל אבי אמו כהן דמשלם לשבט והקשה עליו מהמשנה גנב תרומת הקדש משלם שני חומשין וקרן אחד ע"ד דתימר משלם לשבט וישלם ג' ר"י בשם ר' יוחנן התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' בקרן אחד יצא אע"פ שיש עליו חיוב לשבט וחיוב לגזבר והגה כי גנב וגזלן אחד הן שהרי הקשה לו מגנב לגזלן ועלה לו התירוץ ג"כ לשניהם עכ"ל והענין חמור להבין כונת השגת הראב"ד ז"ל ועמלתי להבין כונת הכס"מ ז"ל ולא זכיתי להבין ומה שאינני מבין ביותר הוא דהא משנה מפורשת היא במס' ב"ק (דף ק"ח) דהגוזל את אביו ונשבע לו ומת אביו דמשלם ליורשיו וא"כ היכי שייך למימר דפליגי בזה ר"י ורשב"ל וגם מהרא"פ ז"ל תמה מאד על הכס"מ ז"ל וכן הפ"מ במהר"פ ז"ל תמה על הכס"מ ז"ל ופי' בענין אחר ולא זכיתי להבין דבריהם ז"ל:

ונראה לפענ"ד לפרש הירושלמי ע"פ שיטת הראב"ד ז"ל וע"פ שיטת הרמב"ם ז"ל דהראב"ד ז"ל מפרש הכי דמקשה רשב"ל לר"י דס"ל דמשלם לשבט למה תנינן גבי גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשין וקרן אחד למה משלם קרן אחד ישלם ג' קרנים אחד להקדש שאין בהקדש תשלומי כפל וב' קרנים לשבט קרן וכפל בשלמא לדידי' דס"ל משלם לעצמו ניחא דאינו משלם לעצמו רק החומש דהא דכתב רחמנא לשלם קרן וחומש הקרן הוא משום גזילה והחומש הוא משום כפרה [וכן מוכח בירושלמי תרומות (פרק שביעי) ובכתובות (פ"ג)] א"כ לרשב"ל דלא חשב לי' כמו שנטל מן השבט אלא חשיב דאכל תרומת עצמו ולא שייך תשלומי קרן דהא אינו מחויב להשיב הגזילה לשבט ואינו משלם רק חומש לעצמו ומשלם ב' חומשין חומש אחד להקדש וחומש אחד לעצמו בעד תרומה וקרן להקדש אבל לדידך דס"ל דמשלם לשבט דחשיב כמו שגזל מן השבט וא"כ צריך לשלם להשבט הקרן ג"כ ומשלם להשבט קרן וחומש גבי תרומה משל אבי אמו כהן א"כ הכא דאכל תרומת הקדש דהתרומה הוא להקדש ולא לשבט א"כ לר"י חשיב כמו דאכל תרומה משל אבי אמו כהן דצריך לשלם קרן וחומש להשבט א"כ ה"נ צריך לשלם קרן וחומש להשבט וכיון דהוי גניבה ובגניבה מחויב כפל א"כ צריך לשלם ג' קרנים קרן אחד להקדש וב' קרנים לשבט דלא גרע מאכל תרומת עצמו דמשלם להשבט קרן וחומש דחשיב כמו שלקח מן השבט אליבא דר"י כמו שפסק

הרמב"ם ז"ל שם בה' ק"ב עיי"ש דהאוכל תרומת עצמו משלם להשבט קרן וחומש כיון דפסק כר"י וא"כ כשאכל תרומת עצמו משלם קרן והחומש להשבט וה"נ כשאכל תרומת הקדש משלם קרן וחומש להשבט וכיון דהכא מיירי בגניבה א"כ צריך לשלם גם כפל להשבט ונמצא דצריך לשלם ג' קרנים אבל לדידי' דס"ל דהאוכל תרומת עצמו לא חשיב כמו שלקח מן השבט אינו משלם רק חומש לעצמו ולא קרן דהא הקרן הוא בשביל הגזילה דמחויב בהשבה להשיב הגזילה וחומש הוא משום כפרה דעיקר כפרה תלוי בהפרשה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות (דף ל' ע"ב) עמ"ש דעיקר כפרה תלוי בהפרשה [והא דפסק הרמב"ם ז"ל בה' ק"ב דמשלם קרן וחומש באוכל תרומת עצמו היינו לפי מה שפסק כר' יוחנן דמשלם לשבט] וא"כ ה"נ בתרומת הקדש אינו משלם רק חומש לעצמו וחומש להקדש וקרן אחד להקדש אבל לר"י צריך לשלם ג' קרנים ומשני ר"י בשם ר' יוחנן התורה אמרה יצא ידי גזילה פי' תיבת ידי גזילה דהקרן הוא משום מצות השבה שמחויב להשבת הגזילה והתורה אמרה שאינו מחויב רק בהשבת גזילה אחד ובקרן אחד יצא ידי גזילה אע"פ שיש עליו חיוב לשבט וחיוב לגזבר ונתן לכהן את הקודש שאינו מחויב רק בקודש אחד כן שיטת הראב"ד ז"ל אבל בגזל תרומה ונשבע לו דיש עליו ב' חומשין חומש דגזילה וחומש דתרומה מחויב ב' חומשין כמו בגנב תרומת הקדש דמשלם ב' חומשין כלשונו ז"ל הלא ונתן לכהן את הקודש בין גנב וגזלן משמע ובשניהם אינו משלם רק חומש אחד ע"כ כוונתי' דאם מונתן לכהן וגו' נתמעט חומש אחר א"כ נתמעט גם חומש דהקדש דהא ונתן לכהן כתיב משמע דבנתינת לכהן החומש דתרומה נפטר משאר חומשין אלמא דבחומשין לא אמרינן דיצא בחומש אחד והיינו דמקשה על הרמב"ם ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק דבגזל תרומה אינו משלם רק חומש אחד דלמה אינו משלם ב' חומשין כמו בגנב דהוא בה' דלעיל גבי גנב תרומת הקדש דמשלם ב' חומשין אלמא דלא אמרינן מונתן לכהן את הקודש מיעוטא לב' חומשין וזהו כונת הראב"ד ז"ל דהא דממעטינן מונתן לכהן את הקודש היא מה' דהקודש דהוא ה' הידוע קודש אחד ולא ב' א"כ הכי מקשה דמתחילה פסק הרמב"ם ז"ל דמשלם ב' חומשין ובה' כ"ו כתב הגוזל תרומה ולמה בכל הלכות לעיל כתב הגונב הא בגנב ונשבע ג"כ משלם חומש ואלא ע"כ דלדעתו ז"ל חלוק גנב מגזלן דהא דממעטינן מונתן לכהן את הקודש ב' חומשין הוא מיירי בגזל תרומה מכהן אבל בגנב לא נתמעט ע"כ בגנב תרומת הקדש משלם ב' חומשין משא"כ בגזל דהתם נתמעט ב' חומשין ע"ז מקשה מה בין גנב לגזלן הלא ונתן לכהן את הקודש בין גנב בין גזלן במשמע ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד ואלא מדמשלם בגנב ב' חומשין ולא נתמעט ב' חומשין בגנב כן נמי לא נתמעט

בגזלן ולמה לא ישלם ב' חומשין בגזלן ע"כ כתב שהסוגיא בירושלמי הטעתו שמחלק בין גזלן לגנב הוא משום לשון הירושלמי התורה אמרה יצא ידי גזילו ומדייק דווקא גזילה דבגזל מכהן ליכא ב' חומשין משא"כ בגנב והרמב"ם ז"ל מפרש להירושלמי תיבת התורה אמרה יצא ידי גזילה הכי פירושא דרשב"ל הקשה לר"י ע"ד דתימר משלם לשבט והתנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשין וקרן אחד וישלם ג' ה"פ דישלם ג' חומשין דהא התנא נחית לאשמעינן דיש אוכל אכילה אחת חייב עליו ב' חומשין הא משכחת לה ג' חומשין דחומש אחד על הגניבה כגון דנשבע בעליו בשלמא לדידי' לא משכחת לה חומש דשבועת דגניבה דהא אין שבועה להקדש ואפילו נשבע מעצמו הא וכיחש בעמיתו כתיב ולשבט אינו שייך שבועת כפירה דהא אינו משלם לשבט אבל לדידך דמשלם לשבט החומש א"כ משכחת לה שבועת כפירה ונמצא דחייב בג' חומשין וא"כ משכחת לה ג' חומשין ומשני ר' יוסי בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילה כלומר דבחומש של תרומה פטור מחומש דגזילה וע"כ פסק הרמב"ם ז"ל דבגזל תרומה ונשבע ואכלה אינו משלם רק חומש דתרומה ונפטר מחומש דגזילה ומפרש תיבת התורה אמרה יצא ידי גזילה ה"פ נפטר בחומש דתרומה מן חומש דכפירת גזילה ואבל הראב"ד ז"ל מפרש תיבת יצא ידי גזילה פי' השבת קרן דהוא שגזל ממנו ונמצא דלשיטת הראב"ד ז"ל לא נמצא כלל דין זה בירושלמי דבחומש אחד של תרומה נפטר מחומש דכפירת גזילה ולפיכך כתב דהירושלמי הטעתו ומקשה על שיטתו דלמה בה' כ"ד גבי הגונב תרומת הקדש צריך לשלם ב' חומשין ומ"ש חומש דכפירת גזילה והא שכ' ולמה לא ישלח ב' חומשין בגזלן כמו בגנב כונתו להלכה דלעיל בגונב תרומת הקדש וזה כונתו למה איכא ב' חומשין בתרומה והקדש וליכא ב' חומשין בתרומה וגזילה ואין לומר דהתם בהקדש מיירי בגנב והכא הוי גזילה ז"א דמר בין גנב לגזלן הא ונתן לכהן את הקודש בין גנב בין גזלן משמע וכן מפרש הפ"מ ז"ל עיי"ש אבל הרמב"ם ז"ל למד הך דינא מיר שלמי מתיבת התורה אמרה יצא ידי גזילה. ומה דהק' הראב"ד ז"ל מ"ש חומש דכפירת גזילה מחומש דגנב תרומת הקדש דהתם משלם ב' חומשין והכא נפטר בחומש דתרומה הא מקרא זה דונתן לכהן את הקודש דבחומש דתרומה נפטר מחומש דגזילה כן נמי משמע בגנב תרומת הקדש נפטר בחומש דונתן לכהן את הקודש דתרומה מחומש דהקדש דהא ונתן לכהן כתיב וא"כ בנתינת הקודש דכהן צריך להיות פטור מחומש דהקדש נראה לפענ"ד לתרץ בטוב טעם דגרסינן בירושלמי (פ"י דמס' תרומות) שם א"ל ר"ז לר' איסי תרתין מילין אמרין בשם ר' יוחנן ולית אתון אמרין מהן אמר ר"י יצא ידי גזילה ולית אתון אמרין מהו כדין ונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה,

אתון אמרין בשם ר' יוחנן מקום שחיטתה שם תהא שרפתה ולית אתון אמרין מינהין מהו כדין ר"א בשם ר' הושעיא על פרשה ישרוף מה את ש"מ ר' ירמיה בשם ר' אימי מקום פרישתה מחיים שם תהא שריפתה ע"כ וגרסינן בבבלי במס' זבחים (דף קי"ג) שתטה שלא כנגד הפתח ר' יוחנן אמר כסולה ושחט והזה פרש"י ז"ל הזאה מפרש בה והזה אל נוכח וגו' ורשב"ל אמר כשירה אל מחוץ למחנה ושחט ואיתמר נמי שרפה שלא כנגד הפתח ר' יוחנן אמר פסולה ור' אושעיא אמר כשירה ר' יוחנן אמר פסולה ושרף והזה ור' אושעיא אמר כשירה על פרשה ישרוף מקום שפירשת למיתה שם תהא שריפתה פרש"י ז"ל מקום שנפשה יוצאה בגמר פירכוסה וליציאת נפשה שלא קבע לה הכתוב מקום עכ"ל ונמצא דלפי הדרש של על פרשה ישרוף דלא דרשינן ושרף והזה כשירה שלא כנגד הפתח משא"כ בשחיטה דמקשינן להזאה בעינן כנגד הפתח דווקא א"כ הכא דקאמרינן אליבא דר"י דדרשינן על פרשה ישרוף מקום פרישתה מחיים הוא כמו דאמרינן התם לרשב"ל אל מחוץ למחנה דקפדינן דווקא שיהא חוץ למחנה אבל לא כנגד הפתח א"כ נמצא דלהמימרא דר' יוחנן ולפי הטעם יש קולא גדולה בין הטעם להמימרא דלפי המימרא צריך להיות השריפה במקום שחיטה ומקום השחיטה הוא כנגד הפתח ושלא כנגד הפתח פסלה, משא"כ לפי הטעם צריך להיות השריפה רק מחוץ למחנה לכן יש נפ"מ בין המימרא דהתורה אמרה יצא ידי גזילה בין הטעם דילפי הטעם מונתן לכהן את הקודש יש קולא ג"כ גבי חומש דהקדש דמה נפ"מ בין חומש דתרומה וגזילה לבין חומש דתרומה והקדש דכיון דבנתינת לכהן החומש דתרומה נפטר בזה לחוד כמו שהק' הראב"ד ז"ל הנ"ל, ומצינן דר' יוחנן קאמר ב' המימרות בלא הטעם דקאמר ר"ז לר' איסי תרתין מילין אמרין בשם ר' יוחנן ולית אתון אמרין מהם כפי' המפרשים ז"ל מהרא"פ ופ"מ ז"ל דלא אמריתון לן הטעם וב' מימרות אלו דאיתמר בשם ר' יוחנן בלא הטעם חדא לענין טהרות בפרה אדומה וחדא לענין קדשים דיש נפ"מ דלפי הטעם יש קולא בזה ובזה ולמה באמת אמר ר"י המימרא בלא הטעם הוא משום דקאמר סתמא התורה אמרה יצא ידי גזילו דאילו קאמר הטעם הוי מקילין נמי גבי קדשים דיפטור מחומש וכן הוי מקילין גבי פרת חטאת שלא כנגד הפתח, וא"כ אמר סתמא התורה אמרה יצא ידי גזילו, ולא פירש הטעם כדי שבאמת גבי הקדש ישלם חומש משום גדר מדרבנן כדי שלא יבואו לאכול קודש כיון דלא ישלם חומש ולא רצו רבנן שהאוכל קודש יפטר מתומש וע"כ נקיט המשנה דהגונב תרומת הקדש משלם ב' חומשין והוא מדרבנן וזה מפורש בירושלמי דמכלתין דר' יוחנן קאמר הקולא חכמים ממש והוי לקולא בעין קומי מה טעם דלפי האי קולא תלינן בישראל אחד ולמה אין הולכין אחר הרוב אמר

להם כד תסאבין פי' כשתזקינו ולא רצה לגלות הטעם בזה וע"ז פריך [ר' שמעון בר בא כגי' הגר"א ז"ל] ניחא לטהרות לא אמר מפני גדר טהרות לקדשים לא אמר מפני גדר קדשים פי' הא דמצינו לר"י דלא אמר הטעם בקדשים ובטהרות ניחא לקדשים מפני גדר קדשים לפיכך לא אמר הטעם דלא יהא קולא בקדשים וגדר לקדשים ולטהרות לא אמר הטעם דלא יהא קולא בטהרות ומפני גדר טהרות אלא למעשרות לא אמר להון ואילו הוי אמר לן מה הוי מימר להון כלומר דמהו הטעם דהוי אמר להון דיהא בזה קולא גדולה בהטעם יותר מהמימרא דנימא לפיכך לא אמר לון מפני גדר ומשני כמ"ד מאליהם קיבלו עליהו את המעשרות זהו הטעם ע"כ לא רצה לגלות להם הטעם דמעשרות מאיליהן קיבלו מפני גדר. ועפ"ז מתרץ קשית הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל ודוק:

ר"ש אומר מפריש ונוטל דמים מן השבט ורבנן אמרי מפריש ואינו נוטל דמים מן השבט וכו', עיין בפנים בדברינו ועיין לקמן (בפ"ה ה"ח) ותמצא שבזה מחולק הירושלמי עם הבבלי דלהבבלי בתרומת חו"ל אינו נוטל דמים מן השבט ומחויב גם מצות נתינה ולהירושלמי בתרומת חו"ל אינו מחויב רק להפריש אבל לא מצות נתינה, ודע דלהראב"ד ז"ל דגרס לעיל תמן את אמר לטוחן העכו"ם דמאי והכא את אמר ודאי וס"ל דרבנן לחומרא ור"ש לקולא הוא דקאי הסוגיא שם ע"פ אוקימתא זאת דמוקמינן רבנן לחומרא ור"ש לקולא דרבנן ס"ל ודאי דצריך למיתב לכהן ולר"ש דמאי א"צ למיתב לכהן, אבל לפי מה דמסיק דילמא על עיקר טבלו של עכו"ם איתאמרת נתפרש המשנה דרבנן לקולא ור"ש לחומרא ורבנן ס"ל דפטור לגמרי אף מדרבנן לשיטת הירושלמי ורק הראב"ד ז"ל בנה יסידותיו על שיטת הבבלי דמירוח העכו"ם חייב מדרבנן כמו שמבואר בשנו"א ז"ל ולהבבלי לא קשה קושית הירושלמי דאפילו כתרומת חו"ל אינה ז"א דהבבלי ז"ל דתרומת חו"ל מחויבת ג"כ בנתינה כמו שמבואר לקמן בדברינו בע"ה (בפ"ה ה"ח) עיי"ש וכן לשיטת הרמב"ם ז"ל דלא גרס והכא את אמר ודאי אלא כפירותיו וס"ל גם בסוגיא דלעיל דרבנן לקולא מ"מ הסוגיא דבסמוך לפני זה דפריך על ר"י בן קבסוי ממתניתן דידן דתנינן אצל העכו"ם כפירותיו ס"ל נמי דלחומרא הוא כהאי סוגיא דידן דנפ"מ בין רבנן ור"ש דלרבנן נוטל דמים מן השבט ולר"ש אינו נוטל דמים מן השבט אבל להמסקנא ס"ל לרבנן דמירוח עכו"ם פוטר לגמרי ופטור לת"ק מהפרשה כלל דתלינן בפירותיו של עכו"ם ולא חיישינן לדמאי שמא החליף בשל ע"ה אבל ר"ש ס"ל דחיישינן שמא החליף בשל ע"ה והוי דמאי ודו"ק:

הדרן עלך מאכילין את העניים דמאי

בגין דחשדתין ותקינתין, עיין בפנים שנתפרש לפרש"י ז"ל בר"פ אע"פ במס' כתובות ולפי' הרמב"ם ז"ל מתפרש בגין דחשדתיך ותקינתין ר"ל דאתה תקנתין ואתקריין מקרה הזה שחזרה למקומה והשיב לו מתקונין הוויין דכבר תקנתי אותם ע"פ ביטול ברוב ודוק:

פרק ד

הלכה ב

א"ר אבין כאן התירו טבלים מפני דרכי שלום, עיין בפנים שדברינו בע"ה קלורין לעינים ועיין במשניות עם הפירושים שכולם מפלפלין לחלק הדין דמשנה דידן משבת שניה למשנה קמייתא ע' בתוי"ט ז"ל ובמשנה ראשונה ובמלאכת שלמה ובתפארת ישראל ובחידושי מהרי"ח ז"ל וגם מביאין סוגית הש"ש הזה במשנה ראשונה עיי"ש, ות"ל שזכיתי לפרש ולכוין לאמיתה ת"ל. ודע דהתוס' ז"ל במס' סוכה (דף ל"ט) שם ס"ל דאף חבר אצל ע"ה נקרא ג"כ חבירו ומביאין מכמה משניות שכן הוא, ולפ"ז יש לפרש המשנה כך וכך ע"כ נחלקו בזה ר"ת ור' אבין אם לא גזרו על הדמאי במקום איבה או שהתירו טבלים משום איבה דהוא משום דרכי שלום וניחא בזה לקמן (ברפ"ז) דהתם במשנה גרסינן נמי חבירו והוא אינו מאמינו וע"כ יש לפרש בב' אופנים כנ"ל ע"ז קאמר ר' יוחנן מתניתן בדמאי ולכאורה קשה מאי קמ"ל אבל לפ"ז שפיר ניחא דמשום דיש לפרש המשנה ג"כ על ודאי ע"כ קמ"ל ר"י מתניתן בדמאי ודוק:

הלכה ג

כינוי מתניא לא יתנום בשבת דתנינן תמן כו' ההיא ילפא מן הדא כו' בסוגיא הזאת יש ב' שיטות שיטת התוס' ז"ל במס' ביצה (דף י"ב ע"ב) מפרשין הכי הירושלמי דמתניתן דידן אתיא כב"ה אליבא דר' יוסי דב"ה מתירין אף בתרומה וה"פ דהיא ילפא מן הדא פי' דמשנה דידן ילפא ממשנה דביצה דה"ה יו"ט אין מוליכין כמו שבת במשנה דידן וה"ה יו"ט והיא ילפא מן הדא פי' דמשנה דביצה ילפא ממשנה דידן דהא דב"ה מתירין שם היינו בלימודין כמו במשנה דידן משא"כ באינו למודין לא משום דלא סלק על בר נש מיכל כו' וא"כ אפילו כשיאכל בבית יאמרו העולם שתרם ביו"ט ונתנם לו משא"כ בלימודין אצלו הלא דרכו למיכל בביתו דחברי' והר"ש ז"ל מפרש להירושלמי אליבא דר"י ואחרים דנחלקו במתנות. ותרומה לכ"ע אסור וע"ז קאמר לא יתנום בשבת כההיא דתנינן תמן בית שמאי אומרים אין מוליכין וכו' ובתרומה לכולי עלמא אסור ומסיק דהוא ילפי מן הדא וכו' דהא יו"ט הוא שבת דמתני' דמס' ביצה מגלה לן דאפילו יו"ט אסור להוליך לביתו והדא ילפי מהדא בלימודין כלומר דבלימודין שרי אף על גב דאסור

להוליך מכל מקום בלימודין שרי ולר"י ואחרים אתיא מתניתן ככו"ע אפילו לב"ש ולר' יוסי דס"ל דבתרומה מתיר ב"ה אתיא סתם מתניתן כב"ש ושיטת הרמב"ם ז"ל דפסק בפק"ג מה' שבת כהך מתניתן דידן ובפ"ד מה' יו"ט פסק כר' יוסי דאף בתרומה מתיר ואפילו הולכה לביתו של כהן והיא לא כפירוש הר"ש ז"ל ולא כהתוס' ז"ל וע"כ דהוא ז"ל מפרש להירושלמי דאתא אליבא דר"י ואחרים, אבל אנן קי"ל כר' יוסי כדאיפסק הלכה בש"ס דילן במס' ביצה (דף י"ב ע"ב) ואימתי מדמינן שבת ליו"ט היינו דווקא אליבא דר"י ואחרים דאף ביו"ט אסור בתרומה ע"כ היא שבת היא יו"ט אבל אליבא דר' יוסי דמותר בתרומה ונחלקו רק במתנות ומצינו הברייתא דר' יוסי ביו"ט מנ"ל למימר דיו"ט ושבת שוין דלמא ביו"ט מותר ושבת אסור ע"כ פסק כסתם משנה דידן בשבת וביו"ט כר' יוסי וכן איתא בצל"ח ז"ל דהרמב"ם ז"ל מחלק בין שבת ויו"ט אך לא הבנתי מה שכ' הצל"ח ז"ל דלהרמב"ם ז"ל פליגי בבלי וירושלמי בזה ופסק כבבלי הלא לפי דברינו אין כאן פלוגתא. כלל דלכו"ע בין להבבלי ובין להירושלמי שניהן ס"ל דר' יוסי הוא לקולא והירושלמי אזיל בשיטת ר"י ואחרים והצל"ח ז"ל כתב דהרמב"ם ז"ל מפרש להירושלמי כפי' התוספת ז"ל ונמצא דר' יוסי הוא לחומרא כמו שמפרש שם ומוכיח מסוגיא דהבבלי במסקנא דר"י לקולא קאמר א"כ מוכח דהבבלי פליגי עם הירושלמי ולפי דברינו למה לן הפלוגתא הא שפיר אתיא פיסקא דהרמב"ם ז"ל דמפרש הירושלמי אליבא דר"י ואחרים ורבי סתם ב' המשניות דדמאי וביצה כר"י ואחרים אבל בתרומה אסורי לכו"ע וע"כ דמי שבת ליו"ט והיא יו"ט היא שבת אבל לאחר שאיפסק בגמרא כר' יוסי אין לנו לאמר דרבי סתם המשנה דדמאי כר"י ואחרים אלא דאף כר' יוסי אתיא הוא והא דמותר בתרומה לברייתא דר' יוסי הוא ביו"ט משא"כ בשבת דמנ"ל לדמות שבת ליו"ט דביו"ט מותר משא"כ בשבת וראיתי בכס"ג ז"ל בפק"ג מה"ש ה' ט"ז בשם הרב ר"ז שפירא ז"ל שתמה על הרמב"ם ז"ל שהוא נגד הירושלמי עיי"ש ולפי דברינו שפיר ניחא שוב ראיתי בשנו"א ז"ל דכתב דווקא לשיטת הירושלמי דס"ל דהפרשת ודאי נמי מותר בשבת אם קרא שם מאתמול משא"כ בש"ס דילן דאף בדמאי אסור ההפרשה א"כ לא יטלום כפשוטו דהפרשה אסור ומדוקדק לשון הרמב"ם ז"ל בה' שבת דכתב לא יטלום ולא לא יתנום ודוק:

הדרן עלך הלוקח פירות

פרק ה

הלכה א

א"ר מתני' בדין היה שתקדים חלה לכל ולמה קדמה ראשון מפני שקדמה לגורן וכתיב בה ראשית כו' מהכא מוכח דגם בדמאי מקדים תרו"מ קודם חלה דהא מתניתן מיירי בדמאי ג"כ ור"ח מוסיף אף בוודאי וקאי על שניהן על דמאי ועל ודאי ודווקא הקדים שני לראשון בדמאי מותר כדאיתא (בפ"ק) מותר להקדים שני לראשון בדמאי משא"כ בדבר שזקוק ליתנו לכהן אסור להקדים לכתחילה וכ"כ הרמב"ם ז"ל (בפ"ט מה' מעשר) דאסור להקדים בדמאי מע"ר קודם תרו"מ והכא בסוגיין דידן לא פריך על הא לא בדמאי אנן קיימין ולא כן א"ר בא דר"ח ביוא מותר להקדים שני לראשון בדמאי כגי' הנני' ז"ל ומדמה שני לראשון לחלה ותרו"מ ז"א חדא דמי הרשה לנו להגי' מימרא אחרת וגירסא חדשה ועוד דא"כ קשה למה משני תני ר"ת אף בוודאי קשה ל"ל להביא ברייתא דר"ח הלא במשנה שאחריו מפורש הדין גם בודאי דהא התם נקט תרומה גדולה דהיא בודאי ודעת השג"א ז"ל דגרסינן במתניתן שם והשאר חלה אלא הדבר מבואר כמו שפירשתי דהוא ממש מימרא דר"ת ב"ב בשם ר"י לקמן ברפ"ז וקפריך למה נחלקו ר"י ור"י הכא במתניתן דידן דמיירי בדמאי וקאמר ר' יונה זאת אומרת מאי הוכחה הוא מדמאי לודאי וכמו דא"ר יוחנן לקמן במתניתן בדמאי אבל בודאי לא ולא ילפינן מדמאי לודאי והו"ל למימר על מתניתא שאח"ז אבל אין שייכות למתניתן דידן ע"ז מתרץ דתני ר"ח על מתניתא הזה אף בודאי ועליו קאי ר' יונה ור' יוסי ועיין לעיל (ברפ"ב) בסוגיא דהנחתומים גבי כאן בעושה בטהרה שהבאתי שם הסוגיא הזה ושם כתבתי מל' הרמב"ם ז"ל מוכח דצריך להקדים תרו"מ קודם לחלה אף בדמאי והוא מדרבנן מפני שקדמה לגורן כנ"ל, וגם מפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל במתניתן דידן מוכח כן בפירוש ודו"ק:

הלכה ב

תני הרוצה להפריש תרומה ותרו"מ וחלה כאחת, כתב בגליון הש"ס דהתוס' ז"ל במס' סוכה (דף לה) מביאין ראי' דעיסה של טבל חייבת בחלה והא דלא הביאו ממתניתן כאן דקתני והשאר חלה משום דכבר הפריש תרומה ותרו"מ א"כ ממילא אין כאן טבל ולכך קתני והשאר חלה משא"כ בירושלמי דתני תרומה ותרו"מ וחלה כאחת הביאו שפיר ראיה וכו' ובשו"ת שאג"א ז"ל ס' צ"ז חשד להתוס' ז"ל שלא ראו דברי המשנה בסמוך ונראה להירושלמי ובאמת הירושלמי הוא פירוש המשנה רק שבמשנה היה יכול לדחות כמ"ש ולכך הביאו מירושלמי שמפורש יותר עכ"ל אבל בשנו"א ז"ל מבואר דלא גרסינן

כלל במתניתן חלה זולת בברייתא ויש לה"ר לדברינו ז"ל מסוגיא הקודמת שפריך שם ולא בדמאי אנן קימין וכו' ומשני תני ר"ח בוודאי כו' והוא הברייתא הזאת וקשה למה לן הברייתא דר"ת להביא הלא משנה מפורשת היא וע"כ דלא גרסינן במשנה חלה וממילא לא קשה קושית השג"א ז"ל, ולדעת השג"א ז"ל דגרסינן גם במתניתן חלה לא קשה מה שכתבתי דלמה להסוגיא הקודמת להביא מברייתא הזאת הלא משנה מפורשת היא אבל כפי מה שבארתי שם בע"ה ניחא עיי"ש ודוק:

א"ר יוסי בסמוך על תנאי ב"ד הוא עיי' בפנים שביארנו בסמוך הוא מי שאוכל אצל שולחן אחר נקרא סמוך ואל תתמה שלא מסיק בפירוש סמוך ע"ש, משום דכן דרך הירושלמי למינקט לישנא קלילא כמו הסיח הדעת קרי בירושלמי הסיח ולא מסיק תיבה השני' הדעת וכזה מצוי כו"כ פעמים ודוק:

וחש לומר שמא אותה חולין עושה אותה תרו"מ למקו"א מכאן מוכח מה שכתבנו בתוס' בפ"ק ה"ד ד"ה עולא דלשיטת ר' יוחנן בירושלמי הוא דהא דאמרינן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים לאו משום דטבל ומעשר מעורבין ז"א דהטבל כבר נתקן אלא משום דלא יכול לתרום תרו"מ עיי"ש שהארכנו בזה ודוק:

הלכה ה

פתר לה עד כזיתים הנבללים עיי' במשנה למלך ז"ל סוף הלכות מעשר שתמה למה פריך הגמרא ממתניתן על רבי יוחנן ולא פריך על חזקי' ולפי מה שמבואר בפנים בשם השנות אליהו ז"ל ניחא ודוק:

בדמאי התירו כר"י דתנינן ר' יהודא אומר בזמן שהמתנה מרובה כו' עיי' בפנים שכתבנו הפי' בשם הר"ש ז"ל ועיי' במשנה למלך ז"ל סוף ה' מעשר דה"ק מה נפ"מ בין אם המתנות שוות אי לא וכי מה איכפת לן אם אחד מועט למה ניזל בתר רוב ולמה לא אמרינן יש בילה כיון שבולל ומפריש אמרינן דמפריש מהרוב רוב ומהמועט מיעוט ותו מי לא תנן (פ"ג דחלה) זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף ענבי בציר עם ענבי עוללות מוציא תרומה ותרו"מ לכל ולא איכפית לן התם אם הטבל הוא כמדת חולין או האחד מרובה מחבירו. עיי"ש ודבריו ז"ל אינן מובנים לי דהא בפירוש קאמרינן הכלל דמתניתן דידן בדמאי התירו כר"י אבל בודאי אין בילה אלא ליין ושמן ורק בדמאי אף בתמרים ובגרוגרות דאין בילה מ"מ הקילו בדמאי כיון דהוי קולא בעלמא אבל מצד הדין אין בילה בדבר יבש ע"כ לא הקילו רק כר' יהודא בזמן שהמתנות שוות אבל כשמתנה אחד ממועט לא הקילו וממילא לא קשה ממשנה (דפ"ג דחלה) זיתי מסיק כו' ז"א דהא בירושלמי (פ"ה ממעשרות) מוקי שם דמיירי בשמן זיתי ניקוף וכן יין של ענבי בציר

ע"כ הוי לח בלח דיש בילה ע"פ הדין אז אין חילוק בין מתנות שוות או אחד ממועט וכן הר"ש ז"ל מפרש להמתניתן דדורך הענבים וכותש הזיתים ממילא הוי לח בלח וע"פ הדין יש בילה ודוק:

הלכה ח

ר' יונה ר' סימון בשם ריב"ל הלוקח פירות תלושין מן העכו"ם מפריש תרומה ותרו"מ מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט והלוקח פירות מחוברין וכו' ואינו נוטל דמים מן השבט וכו' ואין את מוציא מיד העכו"ם ווכו' ועוד מן הדא אבא אנטלאי עד סוף הסוגיא. עומק הענין דנחלקו התלמודים דשיטת הבבלי במס' בכורות (דף י"א) גרסינן שם דמרחינהו ישראל וקסבר אין קנין לעכו"ם מעשרן [מן התורה] והן שלו דקאמר לו אחינא מכח גברא דלא מצית לאישתועי דינא בהדיה ומסיק במסקנא דזה דווקא לתרו"מ מגזה"כ כי תקחו מאת בני ישראל דהוא מיירי בתרו"מ משא"כ בתרומה גדולה זהו תוכן לשיטת הבבלי דאינן מחלקין בין תלושין. למחוברין רק בין ת"ג לתרו"מ והיא מדאורייתא ואילו לשיטת הירושלמי לא מחלקינן בין ת"ג לתרו"מ רק בין תלושין למחוברין, נראה לפענ"ד דהעומק הענין הוא כך דאזדי הבבלי והירושלמי לטעמם דהנה בהא דקי"ל בכולא תלמודא תרומת חו"ל בכמה מקומות עצמו מספר [ועיי' בתוס' ז"ל במס' ע"ז (דף נ"ז) עיי"ש] כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"א מה' תרמות) דהנביאים התקינו תרו"מ בארץ שנער שסמוכה לא"י וישראל עו"ש שם יש לחקור האיך תקנו אם תקנו דמחויבים להפריש וגם מצות נתינה לכהן או דלא תקנו רק להפריש להפקיע איסור טבל אבל מצות נתינה לא תקנו ונראה שזהו פלוגתא מפורשת בין בבלי וירושלמי דגרסינן בבבלי במס' בכורות (דף י"א) המפקיד פירותיו אצל העכו"ם הרי הם כפירותיו ר"ש אומר דמאי אר"א להפריש כו"ע לא פליגי כי פליגי ליתן לכהן ת"ק סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתב לכהן ור"ש אמר ספק [ולא בעי מיתב לכהן] רק מפריש בעלמא ומסקנת הגמ' שם בפירוש דע"כ לא פליגי אלא דמר סבר ודאי חלפינהו ומ"ס ספק אבל אי ודאי חלפינהו לכו"ע בעי מיתב לכהן עיי"ש, וגרסינן בירושלמי (בפ"ג דמס' דמאי) ר' ירמיה ר"ח בשם ר' יוחנן מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה וקפריך בגמ' הא ר"ח אמר מפריש הא רבנן אמרו מפריש מה ביניהון, ומשני ר"ש אומר מפריש ונוטל דמים מן השבט ורבנן אמרי מפריש ואינו נוטל דמים מן השבט [והוא כעין ש"ס דילן] וקפריך אפילו כתרומת חו"ל אינה אילו תרומת חו"ל שמא אינו נוטל דמים מן השבט [בתמיה] ומשני לא על הדא אית אמרת וכו' וכו' פי' דהא דקי"ל למ"ד דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המעשרות הוא מטעם דחשוב שדה עכו"ם בא"י כמו חו"ל דפקע קדושת

ישראל כמו דמשמע בתוס' ז"ל במס' ב"ב (דף פ"א) עיי"ש דמקשים שם בתוס' ז"ל דלמה לן למעוטי מאדמתך אדמת עכו"ם למ"ד דיש קנין ולכאורה קשה דמאי מקשים הא מ"ד דיש קנין הוא משום דיליף מן דגנך ובביכורים לא כתיב דגנך אלא ע"כ דמקשים כיון דנתמעט מתחלה חו"ל מן ארצך א"כ ממילא למ"ד דיש קנין נמצא דלא נקרא ארצך והוי כמו חו"ל. ובפירוש מבואר הדבר בתוס' הרא"ש ז"ל בכ"ב שם דכתב בהדיא דחדש נוהג בשל עכו"ם כיון דחדש נוהג בחו"ל א"כ מה לן בין של ישראל לשל עכו"ם ומפרש בהדיא בתשו' שג"א החדש ז"ל דזה כוונתו דכל עיקר הפטור דיש קנין דחשובה אדמת עכו"ם בא"י כמו חו"ל. וא"כ זהו דווקא בתרו"מ דחובת הקרקע ואינו נוהג מה"ת אלא בא"י וכיון דיש קנין לעכו"ם בא"י. א"כ חשיבא כחו"ל. אבל לענין חדש דנוהג בחו"ל א"כ לא נפ"מ בין ישראל לעכו"ם עיי"ש בפירוש. וא"כ לפ"ז שפיר וימתק הירושלמי בטוב טעם דקפריך דרבנן ור"ש פליגי במפקיד פירותיו אצל העכו"ם אם הוא דמאי או ודאי להפריש כו"ע לא פליגי כי אם בהנתינה לת"ק ודאי חלפינהו ובעי מיתב לכהן ולר"ש ספק דל"ל דת"ק ור"ש פליגי ביש קנין ואין קנין דזה פליגי בכמה דוכתי ואין שייכות לזה הענין וע"כ דלא תלי ביש קנין ואין קנין וכמו דר"ש ס"ל דיש קנין ה"נ רבנן ולא פליגי אלא אי ודאי חלפינהו אי ספק חלפינהו לרבנן דוודאי חלפינהו בעי מיתב לכהן ע"ז פריך דהא ביש קנין אינו חייב רק מדרבנן כדאיתא בירושלמי ובבבלי ע"ז פריך אפילו כתרומת חו"ל אינה אילו תרומת חו"ל שמא אינו נוטל דמים מן השבט דהא דתקינו רבנן בתרומת חו"ל הוא רק הפרשה ולא נתינה וא"כ היכי שייך למימר דלרבנן יהא חייב ליתן לכהן בפירות העכו"ם הא פירות העכו"ם חשובה כמו חו"ל ותרומת חו"ל נוטל דמים מן השבט וא"כ הא דחייב מדרבנן בפירות עכו"ם למ"ד דיש קנין הוא רק מדרבנן ולא עדיפא מתרומת חו"ל מדרבנן דנוטל דמים מן השבט וה"נ דכוותי' ע"כ מסיק לא על הדא איתאמרת אלא על עיקר טבלוי של עכו"ם איתאמרת וכו' כדמסיק דאפילו למ"ד דיש קנין מ"מ מפריש מעשרותיו מהלכה ודייק שם מפריש דווקא הפרשה בעלמא ולא נתינה דלא עדיפא מתרומת חו"ל ורבנן ור"ש פליגי בעיקר הפרשה דלרבנן אינו מפריש כלל ולר"ש מפריש דמאי דרבנן ס"ל דמירוח עכו"ם פטור לגמרי אפילו מדרבנן ור"ש ס"ל דמירוח עכו"ם חייב מדרבנן וחייב בדמאי משום שמא החליפו בע"ה אבל בלא"ה הי' ספיקא דרבנן ועיי' לעיל שמבואר היטב בע"ה, זהו שיטת הירושלמי. אבל שיטת הבבלי אינו כן דהרי בבבלי במס' בכורות (דף י"א) מסקינן שם דרבנן ור"ש פליגי בנתינה ובהפרשה כו"ע מודים וגרסינן שם אבל אי ודאי חלפינהו בעי מיתב לכהן לכו"ע אפילו לר"ש דס"ל דיש קנין וכן איתא שם ובתוס' ז"ל ד"ה הא עיי"ש מפורש והא למ"ד דיש קנין

חשובה בחו"ל ובתרומת חו"ל פטור מן הנתינה כקושית הירושלמי ובבבלי לא איכפית לן על האי קושיא משום דלשיטת הבבלי גם בתרומת חו"ל שייך נתינה וכן מוכח במסכת בכורות (דף כ"ז ע"א) עיי"ש:

ועפ"ז יומתק שיטת הבבלי והירושלמי דלשיטת הבבלי דאף בתרומת חו"ל שייך נתינה ע"כ אזלי הסוגיא למ"ד דאין קנין וחייב בתרו"מ מדאורייתא נוטל דמים מן השבט משום דאתינא מכח גברא והוא דווקא בתרו"מ ולא בתרו"ג כדיליף מקרא אבל לשיטת הירושלמי לא בעינן כלל להסברא דאתינא מכת גברא ולאו מהאי טעמא הוא אלא הירושלמי לטעמי' דע"כ בפירות עכו"ם למ"ד דיש קנין הוא כתרומת חו"ל ובתרומת חו"ל נוטל דמים מן השבט כן פירות העכו"ם כדאיתא בירושלמי הנזכר בפירוש ולמ"ד דיש קנין חשובה כמו חו"ל וכ"כ כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"א מה' תרומות) דפסק כמ"ד אין קנין ולפיכך כשחזר הישראל וקנה ממנו אינה ככיבוש יחיד עכ"ל ז"ל ולא מצינו בחיובא שיהא פטור מנתינה רק בחיובא דחו"ל אבל בכל פטורי דאורייתא וחייבים מדרבנן בעלמא כגון עצשא"נ וירקות כיון דהוי פירות א"י חייב מדרבנן אף בנתינה ג"כ וכיון דבכל הפטורין מדאורייתא רק מדרבנן חייב בנתינה בפירות א"י דוקא וכיון דהוי פירות דא"י לא איכפת לן על הפטור שלהם מדאורייתא וכיון דרבנן גזרו על פירות א"י אפילו על עצשא"נ או ירקות גזרו אף על הנתינה וזהו דוקא בפירות א"י אבל בפירות חו"ל לא גזרו על הנתינה ע"כ קאמר דבפירות תלושין מפריש תרומה ותרו"מ מהלכה דיש קנין נוטל דמים מן השבט כשיטת הירושלמי בתרומת חו"ל אבל בלקח במחובר וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי ונחשבים פירות א"י אז חייב אף בנתינה דהא על פירות א"י דחייבין מדרבנן לא איכפת לן על היונקות דפטור שלהם ומסיק מה טעם וכו' מאת בנ"י את מוציא ואי את מוציא מיד העכו"ם משום דיש קנין והראי' דיש קנין ולא דהראי' הוא דפטור בנתינה כמו בבבלי ז"א דהא בפירוש קאמר מהלכה דהיא מדרבנן והאיך שייך למביא טעם מן המקרא ע"כ דמביא ראי' רק ליש קנין מן הקרא וכ"כ מהרא"פ ז"ל דהראי' היא דיש קנין וכיון דלהירושלמי לאו מטעם אתינא מכח גברא וכו' אלא שיטה אחרת הוא דהעיקר משום יש קנין אבל אי אין קנין וחייב מן התורה שאינו נוטל דמים מן השבט יומתק מאד הא דמביא ועוד מן הדא דאין קנין דאבא אנטולי זבין פירי וכו' ויהיב לי' מעשרי' מי אתא קם עמיה ריב"ל א"ל מן יעביד דא אלא אבוך כלומר מאן חכים למיעבד כן אלא אביך כפירוש מהרא"פ ז"ל א"כ א"ל דשפיר עביד דנטל התרו"מ וא"כ ע"כ דאין קנין דאי יש קנין א"כ צריך ליטול דמים מן השבט ואמאי נטל המעשרות בחנם אלא ע"כ דאין קנין וע"ז פריך מחלפי' שיטתי' דריב"ל תמן הוא אומר הלוקח פירות

תלושין וכו' מפריש מהלכה ונוטל דמים א"כ ס"ל באמת דיש קנין ורק מפריש מהלכה ובאמת נוטל דמים מן השבט והכא הסכים דשפיר עבד דנטל המעשרות בתורת נתינה אלמא דאין קנין ומסיק ר' סימון לא אמר כן אלא דא"ל באמת לית אילין דאבוך משום דיש קנין ונוטל דמים מן השבט כנ"ל ודוק:

ר' זעירא ר"א רתב"ח בשם ריב"ל ג' הן שהן מעשרין שלא ברשות [צ"ל ב'] זה שנתערב טבלו בחולין וזה שהוא לוקח מפסקי' של כותים אר"ז זאת אומרת שאינו נוטל דמים מן השבט אם אמר את שהוא נוטל דמים מן השבט הרי ברשות תרם ע"כ פי' שלא ברשות היא פי' מהרא"פ ז"ל שלא בידיעות הבעלים והיינו מי שנתערב טבלו בחולין וכו' אע"ג דקי"ל דהתורם שלא ברשות אינו תרומה אבל באילו תרתי שרי משום דניחא לי' למפריש משלו על של בעל הכרי דמי שנתערב טבלו בחולין כמו בר"ש שזורי דצריך להפריש מן פירות העכו"ם כדאיתא צא וקח לך מן העכו"ם וכן בהלוקח מפסקי' של עכו"ם דמשום דס"ל כר"א במתניתן דאין תורמין מזע"ז ומפסקי' הוא תבואה מעורבת ע"כ אינו יכול להפריש אלא ממקום אחר ולא יאכל עד שיוציא עליהן תרו"מ ממקום אחר ע"כ באלו תרתי ניחא לבעה"ב ומותר לתרום שלא ברשות וא"צ להודיעו לבעה"ב וע"ז קאמר ר"ז ז"א שאינו נוטל דמים מן השבט בלוקח פירות מן העכו"ם משום דאזיל ר"ז לטעמי' בירושלמי דבבבלי במס' נדרים (דף ל"ו) מיבעי לן בתורם משלו על של חבירו אם צריך דעתו או לא והרמב"ם ז"ל פסק דא"צ דעתו ואח"כ מיבעיא לן בתורם משלו על של חבירו אם ט"ה שלו ור"ז ס"ל דשייך ט"ה לבעל הכרי עיי"ש וזה מוכח דווקא דט"ה שייך לבעלים אבל בתרומה שנוטל דמים מן השבט לא מוכח משיטת הבבלי למי שייך הדמים אם לתורם או לבעל הכרי ואילו בירושלמי (בפ"ד דמס' נדרים) מוכח לשיטת ר"ז דשייך לבעל הכרי דגרסינן שם המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו טובת הניית מעשרותיו של מי [והיינו בתורם משלו על של בעל הכרי] וכו' ר"ז אמר של בעל הפירות ור"ז כדעתי' דאר"ז בשם רשב"ל הפריש קרבן נזיר קרבן מצורע על חבירו המתכפר הוא שעושה תמורה ע"כ והא דהמתכפר עושה תמורה מבואר במסכת יומא (דף נ' ע"ב) דהוא משום דהוא חשיב הבעלים של הקרבן דאין עושה תמורה אלא הבעלים ועיי"ש דמיבעי לן בקביעותא מתכפרין או מקופיא עיי"ש בפרש"י ז"ל דיש להן קנין בגוף הקרבן וכיון דר"ז ס"ל דהפרשת תרומה על חבירו כמו במביא קרבן על חבירו ולא כר"י בש"ס דילן דס"ל דהמתכפר עושה תמורה אבל בהפרשת תרומה הט"ה של מפריש והוא ס"ל דדמי הפרשת תרומה של חבירו כמו במפריש קרבן על חבירו וכמו דהתם שייך הקרבן למתכפר דיש לו קנין בגוף הקרבן ושלו הוא והוא נקרא הבעלים כן

יש קנין בגוף התרומה לבעל הפירות ואם בתרומה שאין בהם רק ט"ה שייך הט"ה לבעל הפירות וא"כ ממילא בזה התרומה שנוטל דמים מן השבט ממילא שייך גוף התרומה לבעל הפירות דהוא הבעלים של התרומה וכיון דנוטל דמים מן השבט וממילא הדמים שייכים לבעל הפירות אליבא דר"ז א"כ לא שייך כאן שלא ברשות דגרסינן במס' ב"מ (דך כ"ב ע"א) כיצד אמרו התורם שלא ברשות תרומתו תרומה הרי שבא לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם אינו חושש משום גזל תרומתו תרומה וכו' אם נמצא יפות מהן תרומתו תרומה וכו' אמאי הא בעידנא דתרם לא הוי ידע תרגמא רבא אליבא דאביי בשעשאו שליח עיי"ש בסוגיא בפירוש רש"י ז"ל אלמא דאמרינן כיון דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה וקשה לאביי ומשני בשעשאו שליח וכו' והרמב"ם ז"ל אם דפסק כאביי ביאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש ולא אמרינן דאיגליא מילתא למפרע דניחא ליה מ"מ פסק כסתמא דברייתא דלא בעינן בשעשאו שליח כמו שכתבו נושאי כליו ז"ל שם והט"ז ז"ל ביור"ד סי' של"ח דבתרומה כו"ע ס"ל דאיגליא למפרע דניחא ליה וסמך הרמב"ם ז"ל על סוגית הגמ' במס' קידושין (דף נ"ב ע"ב) עיי"ש:

וגרסינן בירושלמי נדרים (שם) מתניתא פליגא על רשב"ל ותורם תרומותיו ומעשרותיו של חבירו [והיינו כעין קושיא הש"ס דילן שם ומשנינן בש"ס דילן באומר כל הרוצה לתרום] ובירושלמי משני פתר לה בשלא הי' בו ט"ה בהן כצ"ל כלומר דמיירי שלא הי' ישראל שיתן לו סלע בעד בן בתו כהן וע"כ עולה כהוגן הירושלמי הזה דמייתי ר"ז לטעמי' ראי' דאינו נוטל דמים מן השבט א"כ שפיר משכחת לה שלא ברשות ומיירי שלא היה ט"ה אבל אי נימא דנוטל דמים מן השבט וא"כ צריך התורם ליתן התרומה לבעל הפירות שימכור כל מי שירצה ששייך לו וא"כ כיון דנטל ממנו בעל הפירות התרומה ומכרם לכהן א"כ ניחא ליה וכיון דהשתא ניחא ליה איגליא מילתא למפרע דמעיקרא ניחא ליה א"כ ברשות תורם ואם כשנתודע לו עומד וצווח בודאי לא מהני ואי כשניחא ליה הרי אפילו בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי נמי בכלך אצל יפות כשנמצא יפות תרומתו תרומה ומאי חידוש הוא הכא בתורם ב' דברים הללו הא בעלמא נמי כן הוא בכלך אצל יפות וע"כ דחידושא הוא הכא דלא בעינן כלל לאודועי לבעל הכרי הא לא משכ"ל כלל שלא ברשות דלא יהא צריך להודיעו דאי אפשר לעשות בלא דעתו שלא יהא צריך להודיעו רק באם אינו נוטל דמים מן השבט אבל אי נוטל דמיה מן השבט לא משכ"ל כלל שלא ברשות שלא יהא צריך להודיעו דהא צריך ליתן התרומה להבעלים וא"כ האיך יכול לעשות בלא רשותו בלת ידיעתו והא דאיתא בירושלמי (בפ"ק דמס'

תרומות) דגבי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה הוא מכאן ולהבא ולא למפרע היינו דווקא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי אז לא אמרינן מעיקרא ניחא ליה אבל משלו על של בעל הכרי ס"ל להירושלמי נמי דאמרינן דכיון דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה א"כ הרי ברשות תרם ודוק:

כמה דתימר מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליו תרו"מ ואמר מן הדמאי על הדמאי כן רבב"ח בשם ר"ש בר"י זאת אומרת ספק דימוע כספק תרומת מעשר של דמאי פטור מן הודאי ע"כ. הגר"א ז"ל גריס ספק תרו"מ של דמאי כספק דימוע פטור מן הדמאי ומפרש בשנו"א ז"ל כמו דימוע שקי"ל תרו"מ של דמאי שחזרה למקומה שואלו ואוכל על פיו וה"נ שואלו ואם ע"ה אומר לו שהפריש נאמן כמו דהתם בדמוע דאימת דימוע עליו ואם לא הפריש הרי התרו"מ תרו"מ ודאי ונדמע כל הכרי ואימת דימוע עליו וחושש שלא להאכיל דימוע של תרומה לחבר באמירתו דהפריש כבר וזה לא הוי תרו"מ ואין כאן דימוע מתירא מזה כ"כ הכ"נ מתירא לאמר שהפריש כבר וזה לא הוי תרו"מ דאם לא הפריש באמת מכבר נמצא דזה הוי ספק תרו"מ ובאמירתו דהפריש כבר נמצא דאינו תרו"מ כלל ומתירא מזה הגם דהתם ודאי דימוע והכא הוי ספק תרו"מ מ"מ הוי כספק דימוע כן הוא שיטת השנו"א ז"ל וגירסתו אבל לא זכיתי להבין בעו"ה היכן נמצא הדין דספק דימוע דהתם לא מצינו רק ודאי דימוע ולא ספק דימוע ואי נימא דנקרא ספק דימוע דתרו"מ של דמאי גופה הוי ספק והוי רק ספק דימוע אבל מ"מ אינו מובן לי בעו"ה דהתם שפיר אמרינן דאימת דימוע עליו דאם לא הפריש יודע ע"ה בעצמו שלא הפריש והוי מדומע גמור דהפרשת החבר תרו"מ גמור היא אבל הכא גבי ספק תרו"מ גופי' דאפילו אם בודאי לא הפריש ע"ה מכבר מ"מ לא הוי תרו"מ ודאי אלא ספק דשמא הדמאי שהפריש עליו הוא מעושר ונמצא דהוי מן החיוב על הפטור ובאמירתו דהפריש אינו מכשול רק בספק תרו"מ של דמאי ואוכל החבר רק ספק תרו"מ והאיך מצינן למילף מספק דימוע לספק תרו"מ דהתם לגבי ע"ה אם יודע שלא הפריש הרי מכשול בודאי דימוע באמירתו שהפריש אבל הכא אפילו כשיודע שלא הפריש מ"מ אינו מכשול רק בספק תרו"מ והיכי קאמרינן דספק תריו"מ כספק דימוע. ונראה לפענ"ד לתרץ דר"ל דר"ש שזורי דלעיל בתרו"מ של דמאי שחזרה למקומה היא סיפא דמתניתן לעיל (בפ"ד) דהלוקח פירות בשבת שואלו ואוכל על פיו וע"ז מסיים הסיפא תרו"מ של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכל ע"פ וגרסינן בירושלמי על' הרישא חבריא בשם ר"י מפני כבוד שבת התירו וקפריך אם מפני כבוד שבת למה לו שואלו ומשני ע"י עילה כלומר עלילה בעלמא לתלות ועיקר הטעם משום כבוד שבת

כן נמי בהסיפא דהעיקר כמו שס"ל לר"י לעיל (בפ"ק) גבי שירי מנחות ולקוח בכסף מעשר והמדומע בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על הדברים הללו ור' הושעיא אמר אימת קדשים עליו וכמו כן ס"ל לר' יוחנן גם הכא דלאו מפני אימת שבת אלא מפני כבוד שבת התירו והשאלה הוא רק עילה דבשירי מנחות והמדומע ולקוח בכסף מעשר לא בעינן השאלה והעלילה ובשבת החמירו דבעינן עלילה וכ"כ ס"ל בהסיפא בתרו"מ של דמאי שחזרה למקומה דהשאלה הוא עילה וההיתר משום שהוא מדומע ומדומע פטורה מן הדמאי לאו משום אימת קדשים וה"נ לאו משום אימת קדשים אלא דמדומע פטורה מן הדמאי ורק במדומע בתרומה ודאי א"צ עלילה והכא צריך עלילה דשאלה ודמי לשבת דהתם לא התירו משום כבוד שבת לחוד רק דצירוף עלילה וה"נ כן וכמו דפליג ר' יוחנן עם ר' הושעיא (בפ"ק) בדמוע מתרומה ודאי דר"י ס"ל דלא גזרו במדומע ור' הושעיא ס"ל משום אימת קדשים ה"נ בדימוע מתרו"מ של דמאי פליג ר"י עם בר קפרא דאמר הטעם דאימת דימוע עליו, ולפ"ז ע"כ דרבב"ח בשם רשבר"י ס"ל כר"י דהטעם הוא משום דדימוע פטור מן הדמאי וא"כ בתרו"מ של דמאי שחזרה למקומה הוי ספק דמאי וע"כ מדמה שפיר ספק תרו"מ לספק דימוע כמו שלא גזרו בספק דימוע כמו כן לא גזרו בספק תרו"מ בדמאי, ועפ"ז ניחא מאד מה דלכאורה קשה על אלו דפליגי לעיל בפ"ד על האוקימתא דר' יוסי דמוקי כד"ה עשו אותה כתוספת הביכורים וכו' נאכלת משום שני ופטורה מן הראשון וע"פ מה שבארתי שם בע"ה דכיון דספק שני הוא ע"כ נפטר מדמאי דראשון ור"ת בשם אימי דר"א היא אבל לרבנן בודאי חייב בדמאי של ראשון בספק שני ולא קשה ממשנה דידן דהא בספק תרו"מ פטור בדמאי וא"כ בספק שני נמי יהא פטור מדמאי דראשון ז"א דר' אמי ס"ל הטעם במדומע הוא משום אימת קדשים וע"כ בספק תרו"מ חייש ומתירא ע"ה לכשידע שלא הפריש ושמא הוי מן החיוב על החיוב והוי תרו"מ וכשיאמר שהפריש מאכיל תרומה לזרים מתירא מזה אבל התם כשע"ה אומר שהפריש הוא האומר שנפדה ולא הוי לדבריו שני כלל ע"כ מוקי להברייתא כר"א ודוק: הדרן עלך הלוקח מן הנחתום

פרק ז

הלכה ד

מע"ש שבחפץ זה יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס חילל ר' יוסי אומר לא חילל כו', ואיתא בבבלי במסכת עירובין (דף ל"ז) דפליגי בברירה דמאן דל"ל ברירה ס"ל דאימר לאו על הסלע הזה נתחלל, ולכאורה קשה מאוד לשיטת רש"י ז"ל במסכת חולין

ובמס' מעילה (דף כ"א) ושיטת התוס' ז"ל במסכת עירובין (דף ל"ז) וכן הוא (בדף נ' ע"ב), דלמ"ד אין ברירה לאו דלא נתקדש כלל התרומה כיון דאין ברירה ז"א אלא אע"פ דאין ברירה מ"מ נתקדש התרומה בכ"מ שהוא והחשש הוא שמא ישתה התרומה ויפריש החולין ונמצא דזר שתה תרומה משא"כ בכהן דלקח יין מבין הכותים לכו"ע שפיר דמי עיי"ש תוס' ז"ל (דף ל"ז ע"ב) הנ"ל קשה מאוד מהאי ברייתא דעל סלע שתעלה בידי מן הכיס דס"ל למ"ד דאין ברירה דלא חילל כלל כדגרסינן ר' יוסי אומר לא חילל וקשה מ"ט לא חילל הא הו"ל להיות מחולל אלא חולין ומע"ש מעורבין זב"ז, וזהו קושיא עצומה בשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דלמ"ד דאין ברירה לא נתקדש התרומה כלל ניחא לפיכך הכא גבי מע"ש לא חילל כלל משא"כ לשיטת רש"י ותוס' ז"ל קשה מאוד, וראיתי שהקשה קושיא הזאת בנו"י ז"ל בסוגיא הזאת ומפלפל בזה:

ונראה לפענ"ד בע"ה לתרץ על נכון עפ"מ דגרסינן במס' ב"ק (דף צ"ח ע"א) אמר רבה הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור מ"ט דא"ל הא מנח קמך, מיתבי אין מחללין מע"ש כו' כיצד הי' מעות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לים הגדול אין מחללין פרש"י ז"ל אלמא דכאבוד חשוב ומשני רבה שאני מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך עיין בפרש"י ז"ל דכיון דצריך להוציא הוצאות על בר אמוראי לא קרינן ביה וצרת הכסף בידך וכן איתא בירושלמי במסכת מע"ש (פ"ק ה"א) ר' יונה בעי נפל כיסו לבור ובו מאה ריבוי והי' יכול להוציא חמשים ולהעלותן אותן נ' ריבוי כמו שהן ברשותו, פי' דמבעיא לן אם יכול לחלל על החמשים ריבוי שישאר לאחר ההוצאה של חמשים ריבוי, והר"ש ז"ל והרא"ש ז"ל והרע"ב ז"ל (בפ"ק דמס' מעשרות) פסקו בפשיטות דאינו יכול לחלל, וכ"כ המגי' בכ"מ ז"ל בהלכות מעשר שני עיי"ש, ועפ"ז ניחא שפיר דבאומר על סלע שתעלה בידי מן הכיס למ"ד אין ברירה הוי כמו שנפל כיסו לבור דאינו יכול להעלותו אלא ע"י הוצאות והא ה"נ אינו יכול להעלות את הסלע הזה מן הכיס דהא אין ברירה ויהי' ע"כ כל הסלעים שבכיס ספק מע"ש ויצטרך להעלות כולן לירושלים ויהי' לו הפסד ממעות חולין על מעות מע"ש ולא יכול להעלות את הסלע הזה מן הכיס בלא הוצאה שיוציא עליו כמה סלעין ולעשות מחולין על מע"ש כדי להעלות אותו סלע וע"כ אינו יכול לחלל עליו דלא קרינן ביה וצרת הכסף בידך וע"כ פליגי בזה למ"ד דיש ברירה הו"ל נפל כיסו לבור ויכול להעלותו ולמ"ד אין ברירה אינו יכול להעלותו בלא הוצאה ובזה נחלקו ת"ק ור"י דת"ק ס"ל דיש ברירה ויכול להעלותו בלא הוצאות ור"י ס"ל דאין ברירה ואינו יכול להעלותו בלא הוצאות, וראיה גמורה לזה מהא ברייתא דגרסינן מודה ר"מ באומר על הסלע הישנה כו' ומשום דיכול לברר ולהוציא, ומודים חכמים לר"מ באומר על הסלע

שאטול מיד בני ועל הדינר שאטול מיד בני שלא חילל שלא הי' בידו באותו שעה. וצ"ב מאי שייך האי ומודים חכמים לר"מ דנחלקו בדין ברירה להאי ומודים כמו דלא שייך דיאמר ומודים דלא מחללין על אסימן ומאי סמיכת הפרשה הוא האי ומודים על הדינר שאטול מיד בני הכא אבל לפי דברינו ניחא דפלוגתא דר' יוסי ורבנן הוא ביש ברירה וא"ב ותלי בזה אם יש ברירה הוי בידו ואם אין ברירה אין בידו רבנן ס"ל דיש ברירה והוי בידו ור"י ס"ל אין ברירה ולא הוי בידו ע"כ מודה ר"י באומר על הסלע הישן שאז בידו, ומודים חכמים לר"מ באומר על הסלע שאטול מיד בני שלא חילל שלא הי' בידו באותו שעה דזה נקרא אינו בידו:

ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' ז"ל במס' יומא (דף נ') ובסוכה (דף כ"ה) על פרש"י ז"ל דמפרש דמיחל ושותה פרש"י דמחלל המע"ש תומ"י דאומר דהתשעה מע"ש שיש כאן מחולל על המעות דמה דאפשר לתקוני מתקינן הק' בתוס' ז"ל דזהו לנגד התוספתא מפורשת (בפ"ג דמע"ש) מע"ש שבחפץ זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר"ש אומר קרא שם וחכ"א לא עשה כלום עד שיאמר בצפונו [והתוספתא הזאת מובא בירושלמי מסכת תרומות פ"ג] ואפילו לר"ש דס"ל דקרא שם היינו דווקא באומר בתוכו כדאיתא בעירובין (דף ל"ז ע"ב) עיי"ש והוא קושיא עצומה, אבל לפי הנ"ל שביארנו בע"ה דהפלוגתא דר' יוסי וחכמים הוא בברירה ולמאן דס"ל ח"ב אינו מחולל [ולא כמהרא"פ ז"ל והנ"י ז"ל דמפרשין להפלוגתא משום מסוים] א"כ ר"ש דס"ל אין ברירה בשיטת הירושלמי כדאיתא בירישלמי במס' גיטין (פ"ג) ע"כ לפ"ז ניחא שפיר דהנה לכאורה יש לדקדק למה בברייתא דת"ק ור"י פליגי בחילל ולא חילל, ובברייתא דר"ש וחכמים פליגי בקרא שם ולא קרא שם משום דעיקר הגי' בהברייתא הוא כמו שהובאה במס' תרומות בירושלמי (פ"ג) דגרסינן שם מע"ש שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ותיבת על המעות הללו הוא ממש כמו הברייתא דת"ק ור"י דגרסינן על סלע שבכיס זה וכוונתו לסלע אחד שנמצא בכיס זה וכן הכא על המעות הללו על מטבע אחד שבמעות הללו ולא קבע מקום לא להמע"ש ולא להמעות וכיון דלתרווייהו אין ברירה לא יכול להוציא המטבע של מע"ש מן המעות הללו אם לא ע"י הוצאות שיעשה כל המעות מע"ש וע"כ לכו"ע לא חל החילול מכיון שאינו מחולל אם לכה"פ נחשב לקריאת שם על המע"ש בזה ס"ל לרבנן דלא נקבע שם עד שיאמר בצפונו או בדרומו אבל על החילול לכו"ע לא מהני בלא קבע מקום מטבע המחלל וע"כ כ"ז דווקא במקום דלא חל החילול אבל אם חל החילול לא בעינן תו קביעות מקום על המע"ש גופיה דכל עיקר דבעינן קביעת מקום הוא משום דבעינן שיהא מסוים ומובדל המע"ש מן החילול וא"כ הנ"מ

במקום דלא חל החילול אבל במקום דחל החילול כיון דנתחלל והוציא הקדושת מע"ש מן הכרי בפני עצמה מה לי אם הוציא בפ"ע המע"ש בתבואה מן הכרי או דהוציא הקדושה דמע"ש מן הכרי ע"י מעות סוף סוף הרי הוציא המע"ש מן החולין וע"כ הכא גבי הלוקח יין דחל החילול שוב לא בעינן קביעות מקום על המע"ש משא"כ בהתוספאא דלא חל החילול ע"כ בעינן קביעת מקום וע"כ נקט התם דלת"ק לא אקרי שם משום דלכו"ע לא הוי חילול וע"כ לשיטת רש"י ז"ל דיכול לחלל המע"ש אפילו בלא קביעות מקום לא קשה מהתוספתא הנ"ל דהא התוספתא מיירי במקום דלא חל החילול וע"כ לא קשה על רש"י ז"ל מהראיה שהביא התוס' ז"ל מהתוספתא, הן אמת דהתוס' ז"ל יכולין לחלוק על רש"י ז"ל מצד הסברא אבל הראיה שהביאו מהתוספתא יש לתרץ כנ"ל ודוק:
רשב"ל אומר אפילו הוציא כל הכיס לא ימעול כמה דתימר למפרע טבל שתה ואמר אוף הכא למפרע חולין הוציא, עיין בפנים בדברינו שמבואר שם דמקשה אי ס"ד דתלי תמן בהפרשה גבי פרוטה בכיס א"כ צריך להיות שלא ימעול אפילו בהוציא כל הכיס, ומסיק אלא כאן תלוי בהפרשה גבי הלוקח יין, ועיין במס' מעילה (דף כ' ע"ב) דרמי רשב"ל לר"י מרישא לסיפא וזהו מכי אתא ר"ד אמר דרמי רשב"ל לר"י מרישא לסיפא ר"פ אמר כיסין אלוגין רמי ליה מהלוקח יין מבין הכותים, פרש"י ז"ל דרמי ליה מסיפא דמתניתן פרוטה מן כיס זה הקדש שהוא מוציא עד האחרונה, ואילו ר"י ור"ש אוסרין גבי הלוקח יין דאמרינן על כל מה שמוציא ממנו שמא תרומה הוציא, ומשני ליה באומר אל יפטור כיס זה מן ההקדש, והתוס' ז"ל פירשו דמת"ק פריך דלמה לו לומר שאני עתיד להפריש במוצאי שבת כי לא אמר נמי נתפס התרומה באחרונה כמו גבי כיסין שפרוטה של הקדש באחרונה ואילולי דבריהם ז"ל יש לפרש דפריך מכיסין אלוגין דלמה בכיסין מעל אפילו כשהוציא כל הכיס הא גבי יין למאן דחייש לבקיעת הנוד למפרע טבל שתה א"כ ה"נ כשלא בא ליידי זה הפרוטה למפרע חולין הוציא, ומשני ליה אל יפטור כיס זה מן הקדש ר"ל לפיכך מעל עכ"פ בשהוציא את כל הכיס, כדאיתא בירושלמי הכא ודוק:

הלכה ה

מכבר לכשאניחנה בקרן זוית, עיין בפנים ודבר זה מבואר בירושלמי מסכת פסחים (פ"ג ה"ג) דפריך דר"א דס"ל גבי כיצד מפרישין תלה בטומאה ביו"ט דלא תקרא לה שם עד שתאפה ומסיק בירושלמי דמשיירה בתנור ונשרפת שם ופריך ע"ד דר"א יקרא לה שם וירדנה ומשני אסורה לטלטלה פי' דתרומה טמאה אסורה לטלטלה, וירדנה ויקרא לה שם שמא יבא לאוכלה. וירדנה ויקרא לה שם ויוליך עמה אחרת לקרן זוית כההיא דתנינן תמן מטלטלין תרומה טמאה עם טהורה עם החולין, ולא דמיא תמן טמאה לצורך טהורה

ברם הכא חולין לצורך טמאה, חבריא בעי וישליכנה לאשפה ויקדשנה ומשני ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ויקדישנה וישליכנה לאשפה ויש אדם מבקיר דבר שאינו שלו ע"כ, ומשמע מהאי סוגיא דאסור לרדנה ולהוליכה לקרן זוית ולקרות לה שם בקרן זוית דאל"כ יקשה ירדנה ויוליכנה לקרן זוית ויקרא לה שם, וראיתי בש"ך ז"ל דמקשה באמת כן והניח בצ"ע, עכ"פ מהסוגיא דשם מוכח דתרומה טמאה אסור לטלטלה וחיישינן שמא יאכלנה אם לא שיניחנה בקרן זוית ואסור לטלטלה להניחה בקרן זוית, ולהוליכה לקרן זוית ושם יקרא שם נמי אי אפשר והוא מטעם דאין להניח בקרן זוית המיוחד לתרומה טמאה טבל דחיישינן שמא ישרפנה עם הטמאה, כמו דאין מניחין תרומה טמאה בבית מחשש תקלה שמא יאכלנה ומניחה בשביל זה בקרן זוית דמיוחד לשרפה כמו כן אין מניח טבל טמא בקרן זוית דמיוחד לשרפה משום תקלה דשמא יבא לשרוף להטבל וקי"ל דאין מדליקין בטבל שמא וחברייא בעי וישליכנה לאשפה ויקדישנה פי' כיון דעל אשפה אין חשש תקלה לא משום שמא יבא לאוכלו כדאיתא במס' ב"ק (דקט"ו) ולא שמא יבא להדליק, ומשני כיון דישליכנה לאשפה הוי הבקר ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא יכול להקדיש, ופריך ויקדישנה וישליכנה לאשפה כדפי' הק"ע ז"ל דיוליכנה על האשפה ויקדישנה שם ושם ישליך מידו ומשני דאין אדם רשאי להשליך במקום הפקר דבר שאינו שלו הרי מפורש דלהוליך על האשפה ולהקדישה שם מותר ולא דיהא אסור להשליך שם אבל להוליך אותה לקרן זוית ולהקדישה שם אסור משום דאין מניחין שם אף רגע אחת טבל טמא מחשש תקלה שלא יבא להדליק, ועיין בתוס' ז"ל במסכת (די"ח ע"ב) ובמסכת ב"ק (דקט"ו ע"ב) דמאן דחייש לתקלה שמא יאכל אפילו מועט חיישינן וע"כ חיישינן להניחה בקרן זוית המיוחד לשרפה אפילו זמן מועט וכמו כן אסור לרדנה ויקרא לה שם שמא יאכלנה אפילו בסמוך לחשיכה דבלילה ידליקנה מ"מ חיישינן לתקלה עכ"פ מפורש מוכח מהסוגיא הזה כדברינו בע"ה ודוק:
הדרן עלך המזמין וסליקא לך מסכת דמאי